

Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen
inventointiprojekti

HELSINKI - HELSINGFORS

Kaupunkiarkeologinen inventointi

Teemu Mökkönen 2002
Museovirasto
Rakennushistorian osasto

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kohde: Vironniemen Helsinki, nykyisen keskustan alueella isoavihaa (1713-1721) vanhempi rakennettu kaupunkialue

Kuntanro: 091

Tutkimus: Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti

Ajoitus: Vuonna 1550 perustettu kaupunki siirretty Vantaanjoen suulta Vironniemelle 1640-luvun kuluessa

Peruskartta: 2034 06

Tutkimuslaitos: Museovirasto rakennushistorian osasto

Kenttätöyönjohtaja: Teemu Mökkönen (FM)

Yhteistyötaho: Markku Heikkinen, arkeologi. Helsingin kaupunginmuseo.

Kenttätöyöaika: 28.10. 2002

Tutkitun alueen laajuus: 36,4 hehtaaria

Tutkimuksen kustantaja: Museovirasto rakennushistorian osasto

Mustavalkonegatiivit: MV:RHOA 125264: 1-25

Aikaisemmat historiallista aikaa koskevat kaupunkiarkeologiset tutkimukset:

Vantaan Helsinki (1550-1640-luku)

Tutkimus	Johtaja	Vuosi	Raportin nimi	Nykyinen alue	Tutkimuslaitos	Alkuperäinen raportti	Huom.
Dokumentointi	Juhani Rinne	1913	"Ei raporttia"	Vanhakaupunki, Kuninkaankartano nsaari			ks. Helsingin kaupunginmuseon julkaisu Narinkka 1994.
Kaivaus	Nils Cleve	1930-1931	Berättelse över arkeologiska undersökningar i Gamlastaden år 1930 och 1931	Vanhakaupunki, Kellomäen pohjoisrinteen kaivaus		Helsingin kaupunginmuseo (HKM)	Nils Cleven alkuperäisaineisto on Helsingin kaupunginmuseossa. Ks. myös julkaisu Narinkka 1994
Kaivaus	Nils Cleve	1930-1931	Berättelse över arkeologiska undersökningar i Gamlastaden år 1930 och 1931	Vanhakaupunki, Kaupunkiseurakunnan kirkon kaivaus		Helsingin kaupunginmuseo (HKM)	Nils Cleven alkuperäisaineisto on Helsingin kaupunginmuseossa. Ks. myös julkaisu Narinkka 1994
Fosfaattitutkimus	Esa Suominen ja Päivi Pykälä-aho	1984	Ei varsinaista raporttia.	Vanhakaupunki	Helsingin kaupunginmuseo (HKM)		Ks. Narinkka 1994 ja Heikkinen 1989
Kaivaus	Markku Heikkinen	1988	Helsinki, Vanhakaupunki. Koekaivauskertomus	Vanhakaupunki, Vanhakaupungin koski	HKM	Helsingin kaupunginmuseo (HKM); Kopio MV/RHOA	Ks. Narinkka 1994 ja Heikkinen 1989
Kaivaus	Markku Heikkinen	1989	Kaupunkiarkeologinen kaivaus	Vanhakaupunki	HKM	HKM	ks. Heikkinen 1994 ja Narinkka 1994
Kaivaus	Markku Heikkinen	1990-1993	Kaupungin paikan kaivaus	Vanhakaupunki	HKM		ks. Heikkinen 1994 ja Narinkka 1994
Arkeologinen valvonta	Markku Heikkinen	1996	Vanhakaupunki, Annala, Pintamaan poiston arkeologinen valvonta	Vanhakaupunki	HKM		
Kaivaus	Markku Heikkinen	1997	Helsinki, Vanhakaupunki 1997. Historiallisen ajan kaupunkikaivausten kertomus.	Vanhakaupunki	HKM	HKM; Kopio MV/RHOA	
Arkeologinen valvonta	Jaana Mellanen & Markku Heikkinen	1999	Raportoitu ks. Heikkinen & Mellanen 1999-2000	Vanhakaupunki Annala	HKM	HKM; Kopio MV/RHOA	
Kaivaus	Markku Heikkinen	1999	Vanhakaupunki 1999, Historiallisen ajan kaupunkikaivaus 1999	Vanhakaupunki, Kellomäki	HKM	HKM; Kopio MV/RHOA	
Arkeologinen valvonta	Markku Heikkinen	2000		Vanhakaupunki Villa Arabeski	HKM		Raporttia ei vielä jätetty
Arkeologinen valvonta	Markku Heikkinen & Jaana Mellanen	1999-2000	Helsinki, Vanhakaupunki, Annala 1999-2000. Historiallisen ajan kaupunmialueen maarakennusutöiden valvontakertomus 1999-2000.	Vanhakaupunki, Annala	HKM	HKM; Kopio MV/RHOA	

Vironniemen Helsinki (1640-luvulta alkaen)

Tutkimus	Johtaja	Vuosi	Raportin nimi ja valmistumis vuosi	Nykyinen alue	Tutkimuslaitos	Alkuperäinen raportti	Huom.
Tarkastus	Irma Savolainen	1981	Tarkastuskertomus (1981)	Asema-aukio	HKM	HKM	Metron rakennustöiden yhteydessä dokumentoitu korttelista II-99, eli nykyisen Asema-aukion alueelta muurirakennetta todennäköisesti nykyisen metron sisäänkäynnin alueelta
Kaivaus	Eero Ahtela	1982	Kampin metroasema. 1800-luvun rakennuksen pohjan kaivaus 1982. (1982)	Kampin metroasema	HKM	HKM	
Valvonta	Helena Ranta	1986	Selostus Helsingin Senaatintorin valaisinpylväiden perustustöistä 20.5.-28.5.1986 (1986)	Senaatintori		HKM; Kopio MV:RHOA	
Kaivaus	Markku Heikkinen	1993	Helsinki, Valtioneuvoston linna. Peruskorjauksen arkeologinen seuranta. Kaivauskertomus. (1994)	Vironniemi (1-1-4)	HKM	HKM; Kopio MV:RHOA	
Kaivaus	Markku Heikkinen	1995-1996	Helsinki, Valtioneuvoston linna. Historiallisen ajan kaupunkikaivauksen kaivauskertomus. (1997)	Vironniemi (1-1-4)	HKM	HKM; Kopio MV:RHOA	
Arkeologinen valvonta	Jaana Mellanen	1996		Vironniemi (1-7-1); Vanha tulli- ja pakkahuone			Raporttia ei vielä jätetty; Raportoidaan Vuoden 2000 Vanhan tulli- ja pakkahuoneen kaivausten raportin kanssa
Kaivaus	Marianna Niukkanen	1997	Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisen ajan kaupunkikaivaus 1.-22.8. ja 29.9.-3.10.1997 (1997)	Vironniemi (1-5-1)	Museovirasto rakennushistorian osasto (MV:RHO)	MV:RHOA	ks. myös julkaistu artikkeli Niukkanen 1998.
Arkeologinen valvonta	Markku Heikkinen	1998	Helsinki, Kortteli Mariankatu 1. Historiallisen ajan kaupunkikaivaus 1998. (1998)	Vironniemi, Päävartio (1-6-1)	MV:RHOA	HKM, kopio MV:RHOA	
Kaivaus	Marianna Niukkanen	1999	Helsinki, Snellmaninkatu 4-6 (Suomen Pankki). Kaupunkiarkeologinen kaivaus 1999-2000. (2001)	Vironniemi (1-29-30)	MV:RHOA	MV:RHOA, kopio HKM ja Suomen Pankki	
Valvonta ja koekai-vaus	Markku Heikkinen/ Jaana Mellanen	2000		Vironniemi (1-7-1); Vanha tulli- ja pakkahuone	HKM		Raporttia ei vielä jätetty
Arkeologinen valvonta	Markku Heikkinen	2001-2002		Vironniemi; Aleksanterin katu, Katutöiden arkeologinen valvonta	HKM		Raporttia ei vielä jätetty; raporttiin tulee mukaan myös aiempia pienempiä tutkimuksia senaatintorin kaakkoiskulmalta sekä Fabianinkadun ja Aleksin risteyksestä

Kirjallisuus:

- Ahonen, Voitto 1988:** *Jälleenrakennuksen politiikka ja talous. Kaupunkien toipuminen isostavihasta noin vuoteen 1740. Historiallisia tutkimuksia 146.* Helsinki.
- Aminoff, Berndt 1937:** Helsingin kartoista Ruotsin vallan aikana. *Entisaikain Helsinki. Helsingin historyayhdistyksen vuosikirja II.* Helsinki. 113-125.
- Ehrström, Erik 1890:** *Helsingfors stads historia från 1640 till Stora ofreden. Skrifter utgifna af Svenska litteratursällskapet i Finland XV.* Helsingfors.
- Forsius, Henrik 1937a** (alkuperäisteos vuodelta 1755, suom. Nurmela, Tauno): Helsingistä, Uudenmaan kuulusasta kauppakaupungista. I osa. *Entisaikain Helsinki. Helsingin historyayhdistyksen vuosikirja II.* Helsinki. 17-65.
- Forsius, Henrik 1937b** (alkuperäisteos vuodelta 1757, suom. Nurmela, Tauno): Historiallinen ja kansantaloudellinen kuvaus Helsingistä. II osa. *Entisaikain Helsinki. Helsingin historyayhdistyksen vuosikirja II.* Helsinki. 66-112.
- Heikkinen, Markku 1989:** *Vaasa-ajan kaupungit I, Helsinki.* Helsinki.
- Heikkinen, Markku 1994:** Vanhakaupunki-projekti (ref. Projectet Gammelstaden). *Arkeologia Suomessa 1988-1989.* 39-53.
Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. (1969). Toim. Stenius, Olof. Helsinki.
Helsingin kadunnimet. (1970). Toim. Pesonen, Leo. A.. *Helsingin kaupungin julkaisuja N:o 24.*
Helsinki 1550-1640. (1994). Toim. Savolainen, Irma. & Vainio, Sinikka. *Narinkka. Helsingin kaupunginmuseon julkaisu 1994.*
Helsingin vanhan kaupunginosan rakennushistoria ja suojelutavoitteet. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, Asemakaavaosasto, Keskustatoimisto. Julkaisu AB: 3/1977.
- Hornborg, Eirik 1950:** *Helsingin kaupungin historia II, ajanjakso 1721-1809.* Helsinki.
- Kostet, Juhani 1995:** Cartographia urbium Finnicarum. suomen kaupunkien kaupunkikartografia 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa. *Monumenta Cartographica Septentrionalia I.*
- Lilius, Henrik 1967:** *Der Pekkatori in Raabe. Studien über einen eckverschloaenen Platz und seine Gebäudetypen. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja (SMYA) 65.* Helsinki.
- Lilius, Henrik 1981:** Kaupunkirakentaminen 1617-1856. *Suomen kaupunkilaitoksen historia I. Keskiajalta 1870-luvulle.* Vantaa. 303-383.
- Lilius, Henrik 1985:** *Suomalainen puukaupunki.* Tønder.
- Lilius, Henrik 1987:** Vanhemman Vaasa-ajan kaupunkirakennustaide. *Ars. Suomentaide 1.* Keuruu. 270-283.
- Lilius, Henrik 1988:** Kaupunkirakennustaide Suurvalta-ajalla. *Ars. Suomen taide 2.* Keuruu. 48-87.
- Lönnqvist, Bo & Rönkkö, Marja-Liisa 1988:** *Helsinki. Kuninkaan kartanosta Suomen suurkaupungiksi.* Helsinki.
- Meurman, Otto-I. 1969:** Piirteitä Helsingin asemakaavan historiasta. *Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto.* (1969). Toim. Stenius, Olof. Helsinki.
- Niukkanen, Marianna 1998:** Helsingin pienoishistoriaa presidentinlinnan sisäpihalla. *Muinaistutkija 2/1998.* 13-21.
- Niukkanen, Marianna 2002a** (toim.): *Sirpaleita suurvalta-ajan Helsingistä. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 22.* Hämeenlinna.

Niukkanen, Marianna 2002b: Historiallisen ajan maakerrosten ja rakenteiden ajoittaminen – esimerkkinä Helsingin Snellmaninkatu 4-6. *Arkeologipäivät 2001. Kronologia*. Vantaa. 20-30.

Ollila, Kaija & Toppari, Kirsti 1977: *Puhvelista Punatulkkuum. Helsingin vanhoja kortteleita 1*. Helsinki.

Pietiläinen, Kimmo 1992: *Helsingin maistraatin vaihteita 1550-1992*. Jyväskylä.

Rauhala, K.N. 1928: *Drag ur Helsingfors' historia 1550-1812. Helsingfors' stads museums publikationsserie I*. Helsingfors.

Sandholm, Åke 1974: *Hospitalet i Helsingfors 1550-1840. Huvudstadens äldsta social- och sjukvårdsanstalt. Helsingfors i forna tider III*. Åbo.

Stenius, Olof 1969 (toim.): *Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto*. Helsinki.

Suolahti, Eino 1950a: Vantaan Helsinki. *Helsingin kaupungin historia I, vuoteen 1721*. Helsinki. 109-274.

Suolahti, Eino 1950b: Ensimmäinen Vironniemen Helsinki. *Helsingin kaupungin historia I, vuoteen 1721*. Helsinki. 275-437.

Voionmaa, Väinö 1950: Helsingin seudun historiaa ennen kaupungin perustamista. *Helsingin kaupungin historia I, vuoteen 1721*. Helsinki. 79-108.

Wickberg, Nils Erik 1978: *Privathus i Kronohagen i Helsingfors under empiertiden. En arkitekturhistorisk undersökning av Nils Erik Wickberg. Helsingfors i forna tider IV*. Högfors.

Julkaisemattomat raportit ja muut arkistolähteet: (kaivauskertomukset alussa omana taulukkonaan)

Th. Lindquist & A. sinisalo 1958: *Selostus konservaattori Th. Lindquistin ja maist. A. Sinisalon käynnistä tutkimassa Valtioneuvoston talon kivijalan alta löytyneitä kierreportaita marraskuun 4 päivänä 1958*. Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto (MV:RHOA), Helsinki.

Heikkinen, M. & Haggrén, Georg 1993: *Helsingin Vanhakaupungin lasilöydöt, Vanhakaupunki-projekti*. Moniste lasilöydöistä ja yhteenvetoa vuosien 1989-1993 Vanhakaupungin kaivauksista. Tekstit julkaistu vuonna 1994 Narinkassa (ks. kirjallisuusluettelo). Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto (MV:RHOA), Helsinki. Tutkimusalueen tonttien asiakirja-aineisto. Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto.

Paikkatieto- ja tietokanta-aineistot:

Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto
Kantakartta, hankittu kesäkuussa 2002, ajan tasalla.
Johtokartta, hankittu kesäkuussa 2002, ajan tasalla.

Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto
Suojelukaavarekisteri, saatu marraskuussa 2002

Museovirasto rakennushistorian osasto
Valtion asetussuojelurekisteri

Alkuperäisen tutkimusraportin säilytys:

Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto (MV:RHOA), Helsinki.

Museoviraston rakennushistorian osaston kaupunkiarkeologiatietokannan pääkortin sisältö.

Helsinki, Vironniemi

Helsingfors, Estnäs

Kunta 091

Perustamisvuosi	1639	Tarkenne	siirrettiin Vantaanjoen suulta vähitellen 1640-luvun kuluessa.
Yleistä	<ul style="list-style-type: none"> - Tori sijaitsi nykyisen Senaatintorin alueella, missä sijaitsi myös kaupungin kirkko. - Kirkkoa ympäröi hautausmaa. 1690-luvun nälkävuosien aikana Kamppiin raivattiin toinen tilapäinen hautausmaa, jota käytettiin myös 1710 ruton uhrien hautaamiseen. - Katujen kiveäminen edistyi 1600-luvulla hitaasti. - Satama ja pitkä laivasilta olivat nykyisen Pohjoissataman alueella. Eteläinen Kaupunginlahti oli liian matala laivaliikenteeseen. Sen rannoilla oli kuitenkin kaupunkilaisten aittoja. - Päävartion kohdalla oli asumaton tontti, jota käytettiin luvatta kaatopaikkana. Myös Kluuvinlahtea käytettiin kaatopaikkana. - Kaupungissa oli noin 60 taloa ennen 1654 tulipaloa. - Mestauspaikka Siltavuorella. - Tullhällen tiiliruukki Katajanokan pohjoisrannalla, toinen tiilitehdas oli Töölössä myöhemmän sokeritehtaan alueella. 		
Rakennukset	<ul style="list-style-type: none"> - Ensimmäinen Kristiinan kirkko ehti tuskin valmistua ennen kuin se paloi 1654. Kirkko ja ja kellotapuli sijaitsivat torin laidassa. Kirkon rakennustyöt kestivät pitkään eikä kirkko ollut aivan valmis sen palaessa 1713. - Torin pohjoisrenalla sijaitsi kaksikerroksinen raatihuone. Ensimmäinen raatihuone paloi 1654. Sen paikalle rakennettiin uusi. - Helsinki oli Uudenmaan ja Hämeenläänin pääkaupunki. Maaherran residenssiksi ostettiin 1649 kauppias Frans Stockmannin torin laidalla sijainnut ja 1654 palanut ristikkorakenteinen talo, joka on ainoita Suomesta tunnettuja ristikkorakenteisia taloja. - Uusi kaksikerroksinen residenssitalo rakennettiin 1657 mennessä nykyisen Aleksanterinkadun pohjoispuolelle Ritarihuoneen puistikosta itään päin. Sen länsipuolella oli suuri puutarha. - Torin varrella sijaitsi 1600-luvun lopussa kauppias Torsten Burgmanin kivitalo (tutkittu kaivauksin 1993). - Katajanokan eteläkärjessä oli 1690-luvulla rakennettu suuri kruununmakasiini. - Myllyt Vantaan koskessa. - Rantakadun varrella oli kaupungin panimo, jolla oli oma kaivo. 		
Isovihan tuhot	<p>Suuren Pohjan sodan aikana 10.-11.5.1713 Ruotsin vetäytyvä armeija poltti koko kaupungin. Venäläiset rakensivat kaupungin paikalle kenttälainnoituksen ja kasarmeja. Kaupunki toimi venäläisten varuskuntana.</p>		
Yhteystietoja	<ul style="list-style-type: none"> - Helsingin kaupunginmuseo (arkeologi Markku Heikkinen) - Uudenmaan ympäristökeskus, Helsinki (kaava-asiat: Tarja Laine) - Helsingin kaupunki, kaavoitusosasto (asemakaavapäällikkö Tuomas Rajajärvi @ksv.hel.fi) 		
www-museo	www.hel.fi/kaumuseo		
www-kaupunki	http://www.hel.fi/		
www-yke	http://www.vyh.fi/uyk/uyk.htm		

HELSINKI – HELSINGFORS

Kaupunkiarkeologinen inventointi

Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti

SISÄLLYS

1. INVENTOINNIN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET.....	3
2. KENTTÄTYÖT	5
3. HELSINGIN HISTORIAA JA ASEMAKAAVAN KEHITYS 1800-LUVUN ALKUPUOLELLE.....	6
3.1 Kaupungin perustamisesta isoonvihaan.....	6
3.2 Isostavihasta 1800-luvun alkuun.....	13
3.3 Vanhojen kaupunkimittauskarttojen asemoinnin luotettavuus	14
4. JULKISET RAKENNUKSET	18
5. AIEMMAT ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET.....	19
5.1 Tutkimushistoria lyhyesti	19
5.2 Kerrosten paksuus ja syvyys kaivausten perusteella	21
6. NYKYISET KATU-, TORI- JA PUISTOALUEET	23
7. ALUEIDEN LUOKITTELU JA LUOKITTELUN PERUSTEET	25
8. RAPORTIN LAATIMINEN	25
9. INVENTOINNIN TULOKSET.....	26
10. INVENTOINNIN TULOKSET, TULEVAISUUDEN MAHDOLLINEN RAKENNUSTOIMINTA JA SUOJELLUT RAKENNUKSET	27
11. HELSINGIN KAUPUNKIARKEOLOGINEN POTENTIAALI.....	27
12. YHTEENVETO	29

LIITTEET

Liite 1	Peruskarttaote
Liite 2	Inventointialueen rajaus
Liite 3	Vanhat kaupunkimittaukset asemoituina kantan kartan päälle
Liite 3.1	Forsell - Avanderin kartta vuodelta 1696/1707
Liite 3.2	Venäläisten kenttälainnoitusta kuvaava kartta vuodelta 1721
Liite 3.3	Ehrensvärdin ja Hoppen allekirjoittama kartta vuodelta 1752
Liite 3.4	Wijnbladhin kartta vuodelta 1767
Liite 3.5	Kocken asemakaavaehdotus vuodelta 1810 – ehdotuksen pohjana toimiva olemassa oleva kaupunkirakenne
Liite 4	Tutkimuksellisesti ja suojelluksellisesti mielenkiintoiset alueet
Liite 5	Rakennussuojelu ja inventoinnin tulokset
Liite 5.1	Rakennussuojelu ja muut suojellut alueet
Liite 5.2	Inventoinnin tulokset, rakennussuojelu ja muut suojellut alueet
Liite 6	Kunnallistekniikka
Liite 6.1	Vesi- ja viemärijohtoverkosto
Liite 6.2	Puhelin- ja sähkökaapeliverkosto
Liite 6.3	Kaukolämpö- ja kaasu-/maakaasuverkko
Liite 6.4	Julkiset maanalaiset tilat

Liite 7	Kohdetiedot (11 sivua)
Liite 8	Negatiiviluettelo (2 sivua)
Liite 9	Kuvataulut (3 sivua)

HELSINKI – HELSINGFORS

Kaupunkiarkeologinen inventointi

Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti

Teemu Mökkönen

Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkiarkeologinen inventointiprojekti alkoi jo vuonna 1998 kaupunkien perustietojen keräämisellä. Kaupunkikohtaiset inventoinnit aloitettiin vuonna 2000. Vuosien 2000 ja 2001 aikana inventointi tehtiin seitsemässä kaupungissa. Vuonna 2002 ohjelmassa on viisi kaupunkia, joista neljäntenä toteutettiin Helsingin inventointi. Tämän inventoinnin tuloksena on rajattu Helsingin isoavihaa (1713-1721) vanhempi kaupunkialue, jonka säilyneet vanhat maanalaiset kulttuurikerrokset ovat muinaismuistolain rauhoittamia. Kaupungin arkeologisesti mielenkiintoisten kerrostumien säilyneisyys on arvioitu tonttikohtaisesti. Inventoinnin tulosten, suojeltujen rakennusten ja lähitulevaisuuden mahdollisen rakennustoiminnan perusteella pyritään arvioimaan niitä uhkia, joita kulttuurikerroksiin tulee mahdollisesti kohdistumaan. Inventointi käsittelee ainoastaan nykyisen Helsingin keskustan aluetta, ns. Vironniemen Helsinkiä, jonne asutus siirtyi Vantaanjoen suulta 1640-luvun aikana. Inventointi suoritettiin yhteistyössä Helsingin kaupunginmuseon arkeologin Markku Heikkisen kanssa, kuitenkin siten, että toteuttavana tahona toimi Museovirasto.

1. Inventoinnin lähtökohdat ja tavoitteet

Suomen aiemmat kaupunkiarkeologiset inventoinnit ovat keskittyneet keskiaikaisiin kaupunkeihin, joiden arkeologinen inventointi toteutettiin jo 1980-luvulla (Turku, Porvoo, Rauma ja Naantali, ks. Museoviraston ja Turun maakuntamuseon raporttisarja *Keskiajan kaupungit - Medeltidsstaden*). 1980-luvun lopusta alkaen kiinnostus kasvoi myös keskiaikaa nuoremman ajan arkeologista tutkimusta kohtaan. Keskiaikaa nuorempien kaupunkien arkeologista inventointia ei kuitenkaan ole ennen vuonna 1998 käynnistynyttä Museoviraston Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkien inventointiprojektia Suomessa tehty muualla kuin Vantaan Helsingissä¹. Projektissa tähän mennessä vuosina 2000-2001 inventoituja kaupunkeja on seitsemän². Vuoden 2002 aikana inventoitavia kaupunkeja on yhteensä viisi³.

Vironniemen Helsinki oli yhdestoista kenttätutkimuskohde Museoviraston Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkien inventointiprojektissa (ks. Kuva 1). Inventoinnin tavoitteena

¹ Kyseessä on ensimmäinen Helsinki, joka sijaitsi Vantaanjoen suulla, ks. Markku Heikkisen julkaisu *Vaasa-ajan kaupungit 1*, ks. myös Helsingin kaupungin museon julkaisu *Narinkka 1994*.

² Vuonna 2000 inventoidut kaupungit: Tornio, Kokkola ja Uusikaupunki. Vuonna 2001 inventoidut kaupungit: Tammisaari, Kajaani, Kristiinankaupunki ja Raahe.

³ Vuoden 2002 aikana inventoitavat kaupungit: Brahea (nykyisen Lieksan alueella, toimi kaupunkina 1652-1688 välisenä aikana), Oulu, Pietarsaari, Pori ja Vironniemen Helsinki.

Kuva 1. Suomen isoavihaa (1713-1721) vanhemmat kaupungit.

oli selvittää, millä alueella Helsingin nykyisen keskustan 1600-luvun sekä 1700-luvun alun kaavoitetun kaupunkialueen kerrostumat ovat todennäköisesti säilyneet ja millä tuhoutuneet. Vironniemen Helsingissä isoavihaa vanhempi kaupunkialue rajautuu pohjoisessa Maneesikadun, lännessä Mikonkadun ja Kluuvinkadun, etelässä Kasarmintorin ja Kauppatorin, sekä idässä Pohjoisrannan sisään jäävälle alueelle. Inventoinnin perusteella määritettiin alueet, joilla on todennäköisesti muinaismuistolain rauhoittamia säilyneitä kulttuurikerroksia. Isoavihaa vanhemman kaupunkialueen ulkopuolelle jäävät kohteet/alueet, kuten Katajanokan pohjoisrannan tiiliruukki ja isonvihan aikaiset venäläisten kasarmit eivät ole mukana varsinaisessa inventoinnissa. Kyseiset kohteet käsitellään kuitenkin luvussa 11. Helsingin kaupunkiarkeologinen potentiaali.

Kaupunkiarkeologisen inventoinnin lähtökohdat poikkeavat huomattavasti perinteisestä esihistoriallisesta muinaisjäännösinventoinnista. Kaupunkiarkeologisessa inventoinnissa muinaisjäännöksen olemassaolo, sijainti ja rajat ovat jo ennalta tunnettuja. Tunnettujen rajojen sisällä määritellään eri alueiden säilyneisyys ja rakentamisen alun ajankohta käytettävissä olevien lähteiden ja paikan päällä tapahtuvan maastotarkastuksen avulla. Inventoinnin yhteydessä ei kaiveta koekuoppia, joten inventoinnin tuloksena saadut säilyneisyysluokat ovat todennäköisyyksiä. Arkeologian ja historian tutkijoille inventoinnin tulokset antavat kuitenkin kuvan siitä, mitä on jo menetetty ja mitä on vielä jäljellä. Inventointi tarjoaa myös kaavoittajille ja rakennuttajille jo etukäteen tiedon todennäköisistä muinaisjäännösalueista, joilla on syytä varautua toimenpiteisiin ennen tuhoavan rakentamisen aloittamista.

Inventoinnin avulla pyritään luomaan tilanne, jossa eri kaupungit ovat arkeologian osalta keskenään tasavertaisessa asemassa. Muinaismuistolaki koskee kaupungeissa ensisijaisesti ennen isoavihaa (1713-1721) rakennetuilla alueilla sijaitsevia kulttuurikerroksia, mutta myös nuorempia alueita, jos kohteella on erityistä tutkimuksellista merkitystä. Inventoinnin tuloksena valmistuva perusselvitys antaa kaavoitukselle, tutkimukselle, suojelulle ja rakentamiselle selkeän lähtötilanteen. Museoviraston Vaasa- ja suurvalta-ajan kaupunkien inventointiprojektin avulla pyritään mahdollistamaan: 1) Muinaismuistolain tarkoituksenmukainen, ennakoiva ja tasapuolinen käyttö, 2) Suojelun, kaavoituksen, tutkimuksen ja rakentamisen yhteensovittaminen ja 3) Kokonaisvaltainen kaupunkiarkeologinen tutkimus. Projektin aikana pyritään myös määrittelemään kaupunkiarkeologinen toimintamalli ja tutkimusstrategiat.

2. Kenttätyöt

Ennen kenttätutkimusvaihetta Vironniemen Helsingistä oli jo kerättyä perustiedot (mm. tulipalot, väkiluku, kartat, arkeologiset tutkimukset) kaupunkiarkeologiatietokantaan ja osa vanhoista kaupunkimittauksiin perustuvista kartoista oli muutettu digitaaliseen muotoon nykyisen kaavakartan kanssa samaan mittakaavaan. Vironniemen Helsingin osalta kaupunkia kuvaavien isoavihaa (1713-1721) vanhempien karttojen ja kuvallisten lähteiden määrä on vähäinen. Kaupungista on olemassa vain yksi isoavihaa vanhempi kaupunkimittauksiin perustuva kartta. Kyseessä on Lars Forselin vuonna 1696 laatima ja Nils Avanderin vuonna 1707 uudistama kartta (Kuva 6, Liite 3.1). Vironniemen Helsingin ensimmäinen kaupunkimittaus on vuodelta 1645 (Kuva 3), mutta se ei esitä olemassa olevaa kaupunkia vaan esittää ainoastaan suunnitelman kaupungin rakentamiseksi.

Asemointi tehtiin vanhojen ja nykyisen kantakartan yhteisten elementtien pohjalta. Asemoinnin onnistumisen varmistamiseksi asemointi aloitettiin 1800-luvun alun kartasta, josta sitten siirryttiin yhä vanhempiin ja vanhempiin karttoihin (ks. lisää karttojen asemoinnista luvusta 3.3 Vanhojen kaupunkimittauskarttojen asemoinnin luotettavuus).

Helsingin kaupunkiarkeologisen inventoinnin kenttätyövaiheeseen käytettiin yksi työpäivä (28.10. 2002). Tuona aikana Vironniemen Helsingin isoavihaa (1713-1721) vanhemmalla kaupunkialueella sijaitsevat nykyiset tontit käytiin yksi kerrallaan läpi (ks. Liitteet 1 ja 2). Jokaisesta kerrostumiltaan todennäköisesti kokonaan tai osittain säilyneestä tontista kirjattiin ylös tarvittavat tiedot, joita täydennettiin arkistomateriaalin ja julkaisujen avulla. Kunnallisteknisten kaivantojen vanhoihin kerrostumiin kohdistunut tuhoava vaikutus selvitettiin kaupungin virkamiehiltä saadun johtokartta-aineiston

avulla. Vanhoja, käytöstä poistuneita viemäri yms. kaivantoja ei selvitetty. Jokaisesta kohteesta täytettiin inventointilomake, josta tiedot siirrettiin kaupunkiarkeologiseen inventointitietokantaan. Lisäksi tonttien säilyneet alueet hahmoteltiin kantakarttaan sekä tonteista otettiin yleiskuvia. Todennäköisesti kerrostumiltaan täysin tuhoutuneista tonteista ei kirjattu lainkaan tietoja. Tonteilla mahdollisesti säilyneiden kerrostumien ikäys tehtiin vanhojen karttojen ja historiallisten tietojen avulla.

Käytännössä Helsingin inventointi poikkesi suuresti aikaisemmista kaupunkiarkeologisista inventoinneista. Tutkimusalueella maankäyttö on hyvin toisenlaista kuin muissa Suomen 1500- ja 1600-luvuilla perustetuissa kaupungeissa. Kerrostumia tuhoava toiminta on ollut huomattavasti voimakkaampaa kuin puukaupungeissa, mutta toisaalta ei kuitenkaan yhtä totaalista kuin rakennuskannaltaan nuoremmissa kaupungeissa kuten Oulu ja Pori. Lisäksi Vironniemen Helsingin isoavihaa vanhempi kaupunkialue on nykyiseltä rakennuskannaltaan muita projektissa mukana olevia kaupunkeja huomattavasti tiiviimmin rakennettua. Tutkimusalueen rakennuksista suurin osa on rakennettu 1800-luvun loppupuolen ja 1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenien aikana, jolloin rakennusten perustamistapa oli hyvin vaihteleva, mikä vaikeuttaa perustustöiden kerrostumia tuhoavan vaikutuksen arviointia.

3. Helsingin historiaa ja asemakaavan kehitys 1800-luvun alkupuolelle

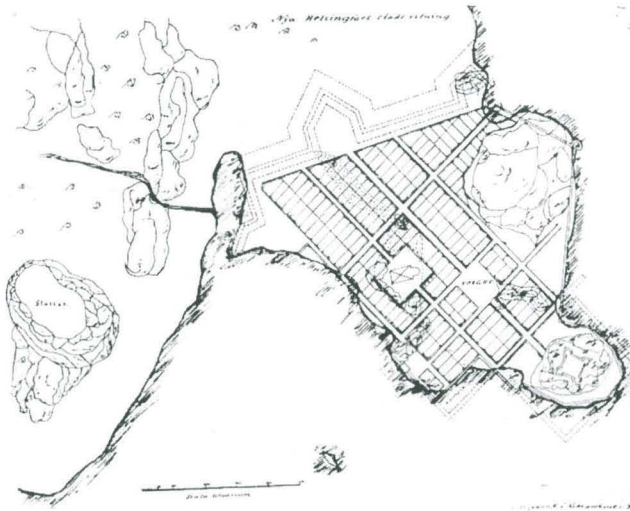
3.1 Kaupungin perustamisesta isoonvihaan

Vantaan Helsinki perustettiin vuonna 1550 kilpailemaan Suomenlahden kaupasta Tallinnan kanssa. Helsinki ei kuitenkaan lunastanut sille asetettuja odotuksia. Helsingin ja Porvoon kaupallisen merkittävyyden takia Uudenmaan rannikolle suunniteltiin uuden tapulikaupungin perustamista. Vuonna 1638 Santahamina, jota oli kaavailtu jo 1500-luvulla Helsingin paikaksi, katsottiin hyväksi uuden kaupungin sijoituspaikaksi. Samalla lopetettiin Vantaan Helsingin tapulioikeudet. (Meurman 1969; Suolahti 1950a:258-259; Rauhala 1928:36-39.)

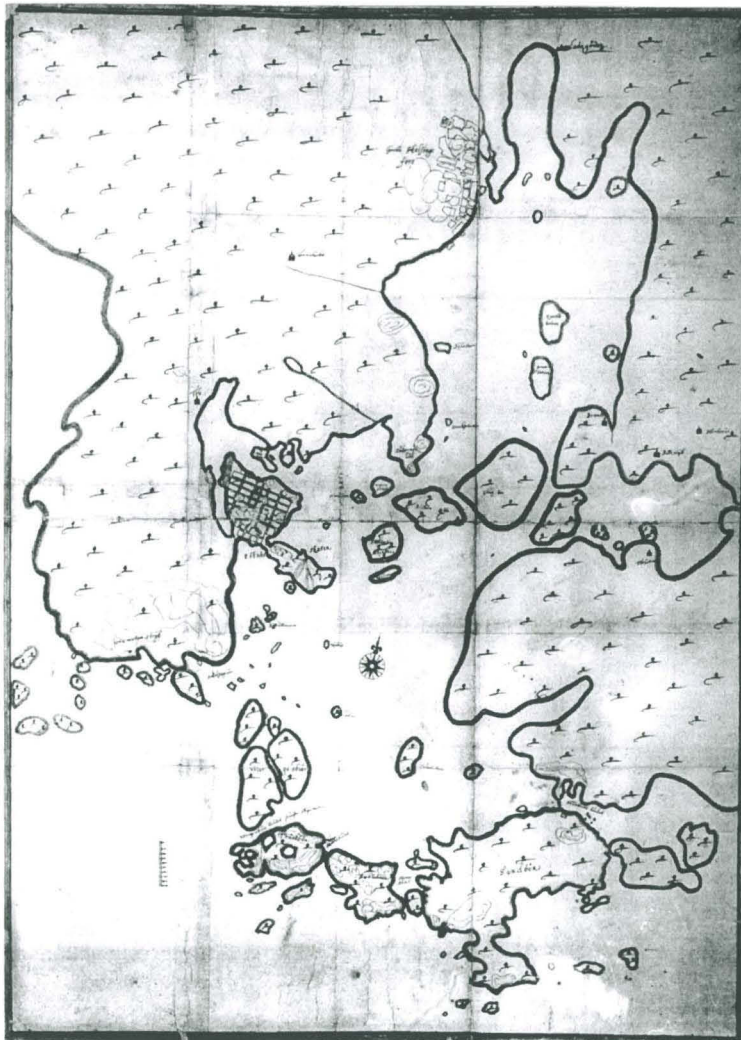
Vuonna 1639 tilanne kuitenkin muuttui. Santahaminan katsottiin hyvästä satamastaan huolimatta olevan kaupungin perustamisen kannalta liian kallioinen ja epätasainen. Tämän jälkeen kaavailtiin uudeksi kaupunginpaikaksi Sörnäisten niemeä, jota varten Anders Torstensson laati myös kaupunkisuunnitelman (Kuva 2). Myös Sörnäisten niemen katsottiin kuitenkin olevan huono paikka kaupungille – Torstenssonin mielestä niemi oli liian ahdas kaupungin tulevaa kasvua silmälläpitäen. Paikan etsiminen uudelle kaupungille jatkui kunnes vuonna 1640 päätettiin kaupungin perustamisesta Vironniemelle. Syksyllä 1640 maanmittari Olof Rudbeckius lähetettiin suorittamaan mittauksia kaupunkialueella. Kaupungille oli olemassa rakennussuunnitelma jo vuonna 1644, mutta siihen ei oltu tyytyväisiä. Vuonna 1645 Vironniemen kaavoittaminen annettiin Anders Torstenssonin tehtäväksi. (Meurman 1969; Suolahti 1950a:260-263; Rauhala 1928:37-38.)

Vanhin Vironniemen Helsinkiä kuvaava kartta vuodelta 1645 on todennäköisesti Uudenmaan läänin maanmittarin Hans Hanssonin tekemä (Kuva 3) (Kostet 1995:43-44). Kartta ei kuitenkaan kuvaa olemassa olevaa kaupunkia. Verrattaessa Vuoden 1645 karttaa ja Forsell-Avanderin karttaa vuodelta 1696/1707 (Kuva 5-6, Liite 3.1) käy selvästi ilmi, että Hanssonin kartassa esitetystä korttelijaosta on toteutunut ainoastaan osa eteläisemmistä kortteleista nykyisen Aleksanterinkadun ja Pohjoisesplanadin väliseltä

alueelta, sekä 1600-luvun torin ja kirkkomaan välinen korttelin osa. Hieman nuorempi karttaesitys vuosien 1646-1648 väliseltä ajalta, joka on tehty kuvaamaan ympäristön kyliä, esittää kaupunkialueen ainoastaan kaavamaisena eikä kerro mitään tuon ajankohdan kaupunkialueen todellisesta rakenteesta (Kuva 4).

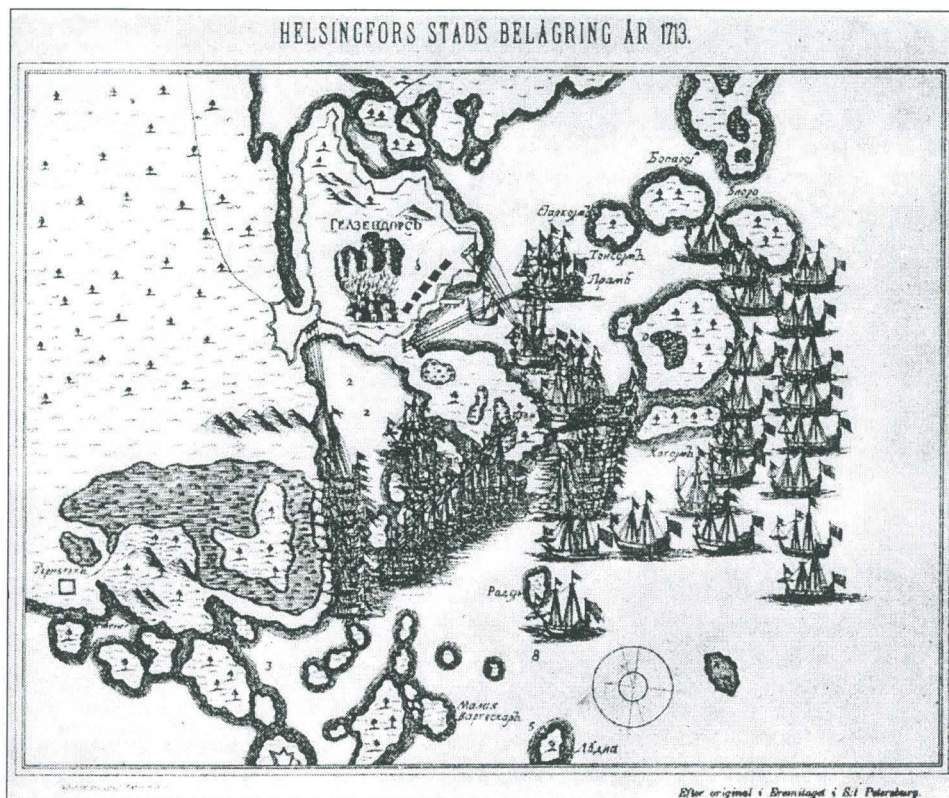
Kuva 2. Anders Torstenssonin kaupunkisuunnitelma Helsingin sijoittamiseksi Sörnäisten niemelle vuodelta 1639. (Kuva: Stenius 1969: N:o 2.)

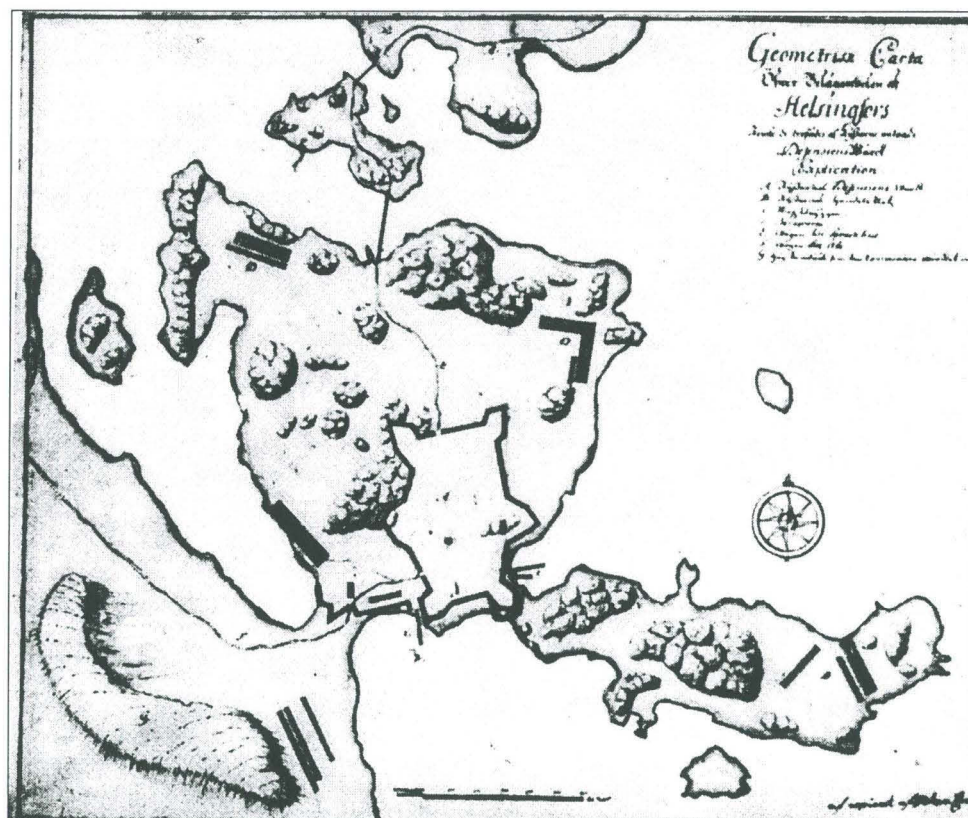
Kuva 3. Hans Hanssonin kartta Vantaan Helsingin (Vanhakaupunki) ja Vironniemen Helsingin (nykyinen keskusta) sijainnista vuodelta 1645. Kartta esittää Vironniemen Helsingistä koko niemennettävän Anders Torstenssonin suunnitelma kaupungin rakentamiseksi. Kartta ei siis kuvaa olemassa olevaa tilannetta Vironniemen Helsingin osalta. (Kuva: Helsinki 1550-1640. Narinkka 1994:139.)

Kuva 6. Lars Forsellin kaupunkimittauskartta vuodelta 1696, joka on Nils Avanderin on uudistanut vuonna 1707. (Kuva: Stenius 1969: N:o 7.)

Kuva 7. Venäläisten kuvaus Helsingin piirityksestä ja kaupungin palosta vuonna 1713. Kuva tehty vuonna 1731. (Kuva: Stenius 1969: N:o 9.)

Kuva 8. Ruotsalaisten tekemä kartta venäläisten isonvihan aikaisesta linnoituksesta kaupunkialueella ja linnoituksen ulkopuolisista rakennuksista vuodelta 1721. (Stenius 1969: N:o 10.)

Uusi Helsinki rakentui hitaasti. Keväällä 1641 helsinkiläiset asuivat vielä sitkeästi Vantaan Helsingissä – suurin osa porvaristostakin pysyi vanhassa kaupungissa aina vuoteen 1646, jolloin uuden kaupungin rakentaminen pääsi vasta toden teolla käyntiin. Vuonna 1647 olivat vielä tiet ja sillatkin rakentamatta. Siltasaareen johtava silta valmistui nykyisen Pitkäsillan paikalle vasta 1650-luvun alussa. (Suolahti 1950b:278, 282, 285, 332.)

Vuosi	Tarkenne	Selite	Viite
1654	5.8.	3/4 kaupungista - 42 taloa 60:sta ja lisäksi kirkko ja maaherran residenssi - paloi.	Ehrström 1890:15; Rauhala 1928:39; Suolahti 1950b:321.
1701	26.9.	Kuusi taloa paloi, joiden lisäksi kaksi taloa vahingoittui pahoin.	Ehrström 1890: 20; Rauhala 1928:60
1712	29.4.	Joitakin taloja Kluuvinlahden luona tuhoutui.	Ehrström 1890: 21
1713	10.-11.5.	Suuren Pohjan sodan aikana Ruotsin vetäytyvä armeija poltti koko kaupungin. Yksityistalot (200 kpl), lääninhallitus, kirkko, koulu, hospitaali, makasiini ja raatihuone paloivat. Vain osa kirkon kellotapulia, yksi kivirakennus ja ranta-aittoja säästy.	
1761	10.9.	Nykyisen Senaatintorin eteläpuoliset parhaiten rakennetut korttelit paloivat; yhteensä 8 taloa.	Hornborg 1950:249-250
1808	17.11.	Kaupungin itäpuolisko paloi; 61 taloa kokonaan ja 16 osittain. Tuhoutuneista alueista on olemassa kartta.	Hornborg 1950:616-620

Taulukko 2. Vironniemen Helsingin kaupunkipalot.

Uusi kaupunki koki kovan takaiskun heti alkutaipaleellaan, kun 5. elokuuta 1654 syttynyt tulipalo tuhosi $\frac{3}{4}$ kaupungin rakennuskannasta (yht. 42 taloa). Tuhoutuneiden rakennusten joukossa olivat yksityisten talojen lisäksi nykyisen senaatintorin luoteisosassa sijainnut kivinen Kristiinan kirkko, maaherran residenssitalo, raatihuone ja tiilitehdas. (Suolahti 1950b:321, 326.) Tulipalon jälkeen Helsinki rakennettiin tulipaloo edeltäneen asemakaavan mukaisesti (Rauhala 1928:39).

1600-luvun loppupuolella Helsingin veroluetteloihin merkitty väkiluku pyöri likimain 600 hengen tienoilla⁴. Aivan 1700-luvun alussa veroluetteloihin merkittyjen helsinkiläisten määrä nousee hetkellisesti lähes 800 henkeen. Vuosien 1700-1710 välisellä ajalla helsinkiläisten määrä pysyy kuitenkin keskimäärin 700 tienoilla. (Suolahti 1950b:348-349.) Isoavihaa edeltäneellä ajalla Vironniemen Helsingin asukasluku ja rakennettu pinta-ala on pysynyt jotakuinkin muuttumattomana. Ennen isoavihaa, vuonna 1711 Helsingin manttaaliväkiluku oli laskenut jo 387 henkeen (Rauhala 1928:40).

1700-luvun alussa Helsingistä on tiedossa kaksi pienialaista tulipaloo. Vuonna 1701 paloi kuusi taloa maan tasalle ja vuonna 1712 joitakin taloja tuhoutui Kluuvin lahden luota (Ehrström 1890:20-21). Isonvihan alussa ruotsalaiset polttivat Helsingin perääntymässään kaupungista toukokuun 10. ja 11. päivän välisenä yönä vuonna 1713 (Kuva 7.). Palanut kaupunki jäi venäläisten haltuun vuoteen 1721 saakka. Kaupungin paikalle ra-

⁴ 1600-luvun loppupuolen kokonaisväkiluvuksi on arvioitu 1300-1700 henkeä (Suolahti 1950b:349).

kennettiin maa- ja puurakenteinen puolustusvarustus. Sotaväen kasarmit sijaitsivat linnoituslaitteen ulkopuolella (Kuva 8, Liite 3.2).

Vuosi	Otsikko	Nimi	Selite	Viite	Originaali	Huom.
1645		Hans Hansson	Vironniemen ja Vantaanjoen Helsingien sijainti ja asemakaava. Paikannimiä.	Kostet 1995: kartta 5; Narinkka 1994:139; Stenius 1969: N:o 3.	Lantmät. lev. 1850 nr 78 (kartavd. st. form.). RA.	Kuva 3.
1645/ 1700- luvun alku			Vironniemen ja Vantaanjoen Helsingien sijainti ja asemakaava. Paikannimiä.	Kostet 1995: kartta 6; Forsius 1937:48, kuva 2.	Utländska kartor. Satds- och fästningsplaner. Finland. Helsingfors IX nr. 101. KrA.	Kopio Hans Hansssonin vuoden 1645 kartasta
1646- 1648	Geographisch Delineation öfver Näst omliggande Bijar Wedh Helsingfors Stadh, såsom förteckningh Huem som Bijerne och Hemanen Tillkomma, och medh Huadh Condition the dem Innehaffva	Hans Hansson	Kaupungin ympäristöm kylät ja tilusluettelo. Asemakaava-alue piirretty kaavamaisesti.	Kostet 1995: kuva 8. Stenius 1969: N:o 5.; Narinkka 1994: sisäkansi; Ehrström 1890; Forsius 1937:41	Kart. och ritn. utan proveniens. nr 384. RA.	Kuva 4
1696/ 1707	Geometrisk Grundrijtning öfwer Stapel Staden Hellsingfors i Nyland och alle dess tillhörige åker afmätte Anno 1696 af Lars Forsell och Renoverad Anno 1707	Lars Forsell	Tonttikohtainen, sis. luettelon tonttien koosta ja omistajista. Käytetty myöhemmin useaan renovaatioon.	Kostet 1995: kartta 35; Stenius 1969: N:o 7; Ehrström 1890	Lantmät. lev. 1892 nr. 27 (kartavd. st. form.). RA.	Kuva 6 ja Liite 3.1.
1696/ 1707	Geometrisk Delineation öfwer Helsingfors Stadens skoug, fjskevavn och tillhörige hollmar aftagen A:o 1696 af Lars Forsell och renoverat af Nils Avander	Lars Forsell ja Nils Avander	Korttelialueet, tiet ja kaupungin maaomistukset esitettyinä	Kostet 1995: kartta 36.; Stenius 1969: N:o 8.	Lantmät. Lev. 1892 nr. 28 (kartavd. st. form.). RA.	
1713/ 1731	Helsingfors stads belägring år 1713	G. Sundman Litogr. Atelier	Kuvaus palavasta Helsingistä venäläisten laivojen piirittämänä	Stenius 1969: N:o 9; Rauhala 1928: 61; Ehrström 1890	Alkuperäinen Eremitaasissa Pietarissa, Signum: 59.	Kuva 7
1721	Geometrisk Charta Öfwer Belägenheten af Helsingfors, jemte de derstädes af Ryssarne anlagde Defensions Wäreck		Mittaus venäläisten isonvihan aikaisesta linnoituksesta kaupunkialueella	Stenius 1969: N:o 10; Hornborg 1950: 13, Kuva 1;	IX nr 99. KrA.	Kuva 8 ja Liite 3.2

Taulukko 2. 1600-luvun ja 1700-luvun alun Vironniemen Helsingiä kuvaavat kartat.

3.2 Isostavihasta 1800-luvun alkuun

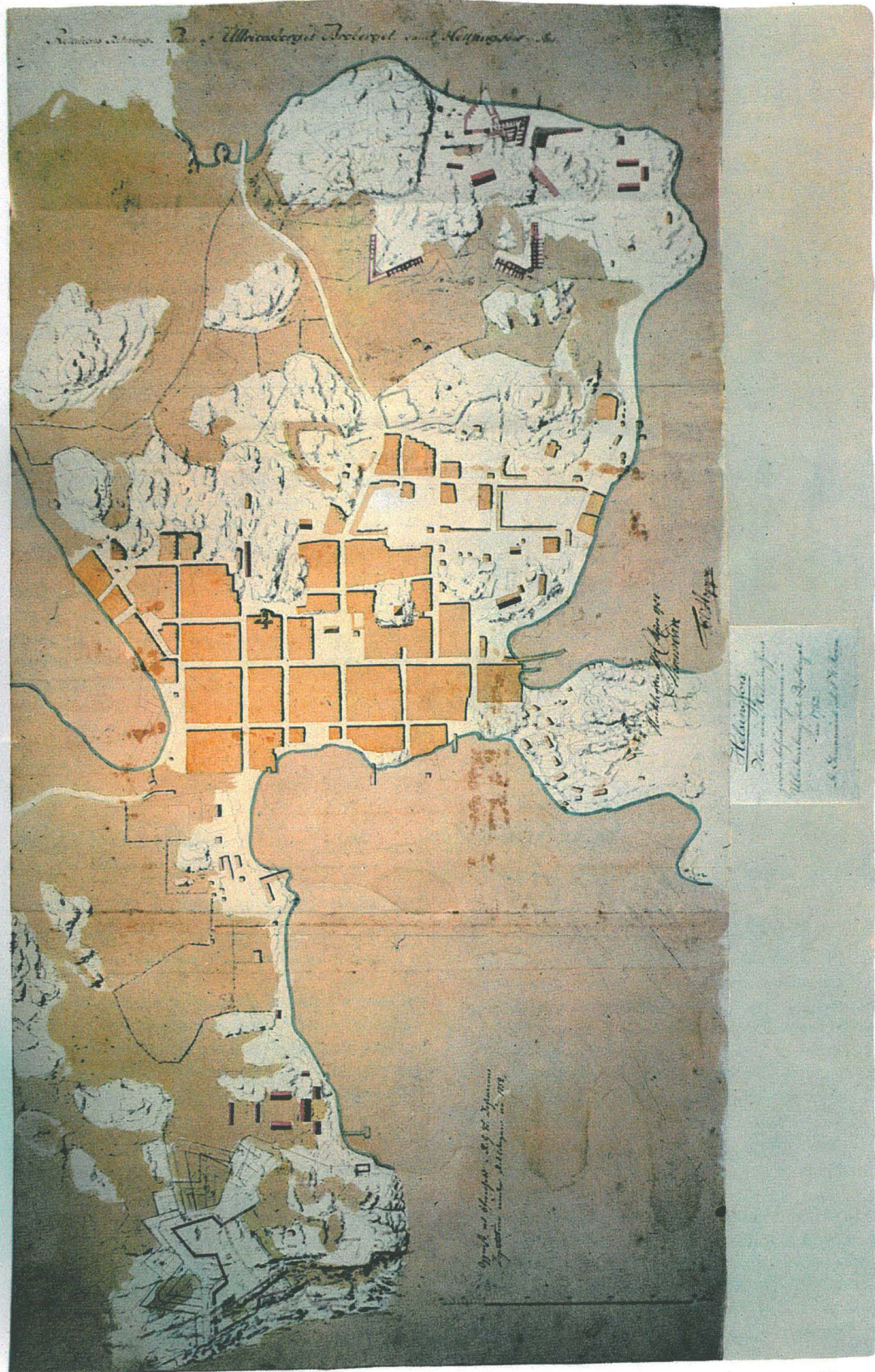
Isonvihan päättyessä Uudenkaupungin rauhaan vuonna 1721 Helsinki palasi jälleen ruotsalaisten haltuun. Jalkaväen kapteeni Gustav Armfelt teki 2.11.1721 ”Helsingin inventaarion”, jossa kerrotaan linnoituksen rakenteesta ja pystyssä olevien rakennusten sijainnista ja kunnosta (Hornborg 1950:14-19). Helsingin jälleenrakennuksen aloittaminen kesti pitkään. Vasta vuonna 1724 päätettiin venäläisten linnoituksen purkamisesta ja jälleenrakentaminen vanhaan asemakaavaan pääsi alkamaan vuonna 1725 (Hornborg 1950:28, 38). Tosin venäläisten rakentamia rakennuksia, joista suurin osa oli kaupunkialueen ja linnoituksen ulkopuolella sijaitsevia parakkeja, käytettiin asumiseen ja osa niistä oli siirtämättä vielä vuonna 1734 (Hornborg 1950:45). Kasarmialueita oli kuusi. Vuoden 1721 karttaan näistä on merkittynä viisi. Nämä kasarmialueet sijaitsivat Yliopiston kasvitieteellisessä puutarhassa, Kruunanhaassa Liisanpuistikon länsipuolella, Kluuvissa Yliopiston päärakennuksen länsipuolella, Kaartinkaupungissa Kasarmintorin itäpuolella ja Katajanokalla Merikasarmipuiston itäpuolen korttelin 144 paikalla (Kuva 8 ja Liite 3.2; ks. myös kuva 13). Näiden lisäksi yksi kasarmialue sijaitsi todennäköisesti silloisen kaupunkialueen pohjoisosassa, mahdollisesti venäläisten kenttälinnoituksen sisäpuolella (Hornborg 1950:15). Vuoden 1721 karttaan liittyvän selostuksen mukaan myös linnoitusalueen sisällä oli rakennuksia, vaikka niitä ei olekaan merkittynä itse karttaan (Hornborg 1950:16-19).

1700-luvun Helsinkiä kuvaavat kartat liittyvät etupäässä linnoitussuunnitelmiin ja kaupungin sijainnin kuvaamiseen. Rakennetun kaupunkialueen laajeneminen oli hidasta. Vuoden 1752 kartassa (Kuva 9 ja Liite 3.3) on vielä nähtävillä venäläisten kenttälinnoituksen pohjoisimmat osa. Tässä vaiheessa asutus ei ole vielä peittä edes isoavihaa edeltänyttä korttelialuetta. Vuoden 1767 kartassa (Kuva 10 ja Liite 3.4) korttelialue vastaa jo vuoden 1696 kartan esittämää laajuutta. Tässä vaiheessa korttelit ovat levinneet jo Katajanokalla ja Kauppatorin eteläpuolella isoavihaa laajemmalle alueelle. Kaupunki ei enää juurikaan kasvanut ennen vuoden 1808 tulipaloa, joka tuhosi kaupungin itäosia (Kuva 11 ja Liite 3.5). Tulipalon jälkeen Anders Kocke laati Helsingille uuden vanhaa asemakaavaa kunnioittavan asemakaavan (Kuva 11 ja Liite 3.5), jota ei kuitenkaan toteutettu. Syynä tälle oli Helsingin aseman kohoaminen pääkaupungiksi vuonna 1812. Tämän jälkeen toteutettiin J.A. Ehrenströmin vuonna 1812 suunnittelema ja 1800-luvun alkupuolella useaan kertaan tarkastama asemakaavaehdotus, johon alueen nykyinenkin asemakaava pohjautuu. (Meurman 1969.)

Helsingin nykyisessä asemakaavassa on joitakin 1600-luvulta periytyviä katulinjauksia, joskin katujen leveydessä on tapahtunut muutoksia. Aleksanterinkatu noudattaa 1600-luvun linjausta Fabianinkadulta Mariankadulle saakka. Tällä alueella Aleksanterinkadun eteläpuoliset pitkittäiskatujen osuudet seuraavat myös 1600-luvun linjausta. Aleksanterinkadun pohjoispuolella 1600-luvun linjauksia noudattavia katuja ovat Fabianinkatu, Unioninkatu (Senaatintorin reunus), Ritarikatu ja Snellmaninkatu (ainakin osittain).

Vuosi	Otsikko	Nimi	Selite	Viite	Originaali	Huom.
1722-1723	Special Hydrologisk Charta öfwer Helsingfors Stads Hamn och Redd, aftagen plichtat och peilat Åhr 1722 och 1723 af Nils Ström-Crona	Nils Ström-Crona	Kartta Helsingin vesistöalueista, jossa on esitettyinä myös venäläisten kenttälainoitus	Stenius 1969: N:o 11	Tukholman merikorttitoimisto Litt. XIV Nr. 20.	
1723	Proiect Öfwer Helsingfors Stads Anläggning	Axel Löwenin suunnitelma	Toteutumaton asemakaavasuunnitelma, jonka alla näkyy venäläisten isonvihan aikaisen kenttälainoituksen hahmo.	Lilius 1985: kuva 17; Stenius 1969: N:o 12; Forsius 1937:58, kuva 3; Hornborg 1950: 17, Kuva 2.	IX nr 1. KrA.	Asemakaava ei toteutunut.
1739	Situations Charta öfwer Helsingfors Stad med des Hamn, Inläpp, projecterade Fortificationswerck och Försänckningar	J.A. ja C.A. Blaesingh	Kuvattuna kaupunki kortteleineen, satama, väylät ja linnoituslaitteet	Stenius 1969: N:o 16	IX nr 5b. KrA.	Kartasta on olemassa kopio vuosilta 1747-1748.
1743	Situations Carta öfwer Tracten omkring Helsingfors med Dess Hamn, Inlopp, Redd, projecterade Defensions Wärck och Försänckningar		Kuvattuna kaupunki kortteleineen, satama, väylät ja suunnitellut linnoituslaitteet	Stenius 1969: N:o 19	IX nr 112. KrA.	
1746		David Bähr	Kaupungin korttelit sekä kesä- ja talvitiet esitettyinä	Stenius 1969: N:o 19a	General-Tull-Arrendesocietens Sv. Tullatlas. N:o 32. Sveriges kungl. Bibliotek; kopio Helsinki 26.-2 D 19/3. VA	
1748	Plan af Helsingfors med des Nermeste Situation		Kaupunki ja lähialueet esitettyinä	Stenius 1969: N:o 22; Forsius 1937:123, kuva 13	IX nr.102b. KrA.	
1749	Utkast till Dessein öfwer Helsingfors Stads värk	A. Ehrensvärd	Linnoitus suunnitelma, jossa esitetty olemassa olevat korttelit sekä linnoitustöiden yhteydessä uudistettava korttelijärjestys. Suunnitelma ei toteutunut.	Stenius 1969: N:o 24; Hornborg 1950: 225 (Kuva 24)	IX nr 31. KrA.	
1749	Plan på staden Helsingfors som visar huru den är och huru stor den kan bli inom Fästningsvärken	A. Ehrensvärd	Kartta on yhdielmä edellä kuvatuista vuosien 1748 ja 1749 kartoista.	Stenius 1969: N:o 25.	IX nr 102a. KrA.	
1752	Relationsritning. Plan af Ultricasborg och Broberget samt Helsingfors stad.	Allekirjoitus A. Ehrensvärd ja F.W. Hoppe	Karttaan on merkitty korttelit, venäläisten isonvihan aikaisen linnoituksen bastionien jäännökset.	Stenius 1969: N:o 32	IX nr 51, KrA.	Kuva 9 ja Liite 3.3. Samasta kartasta liikkuu useita kopioita.

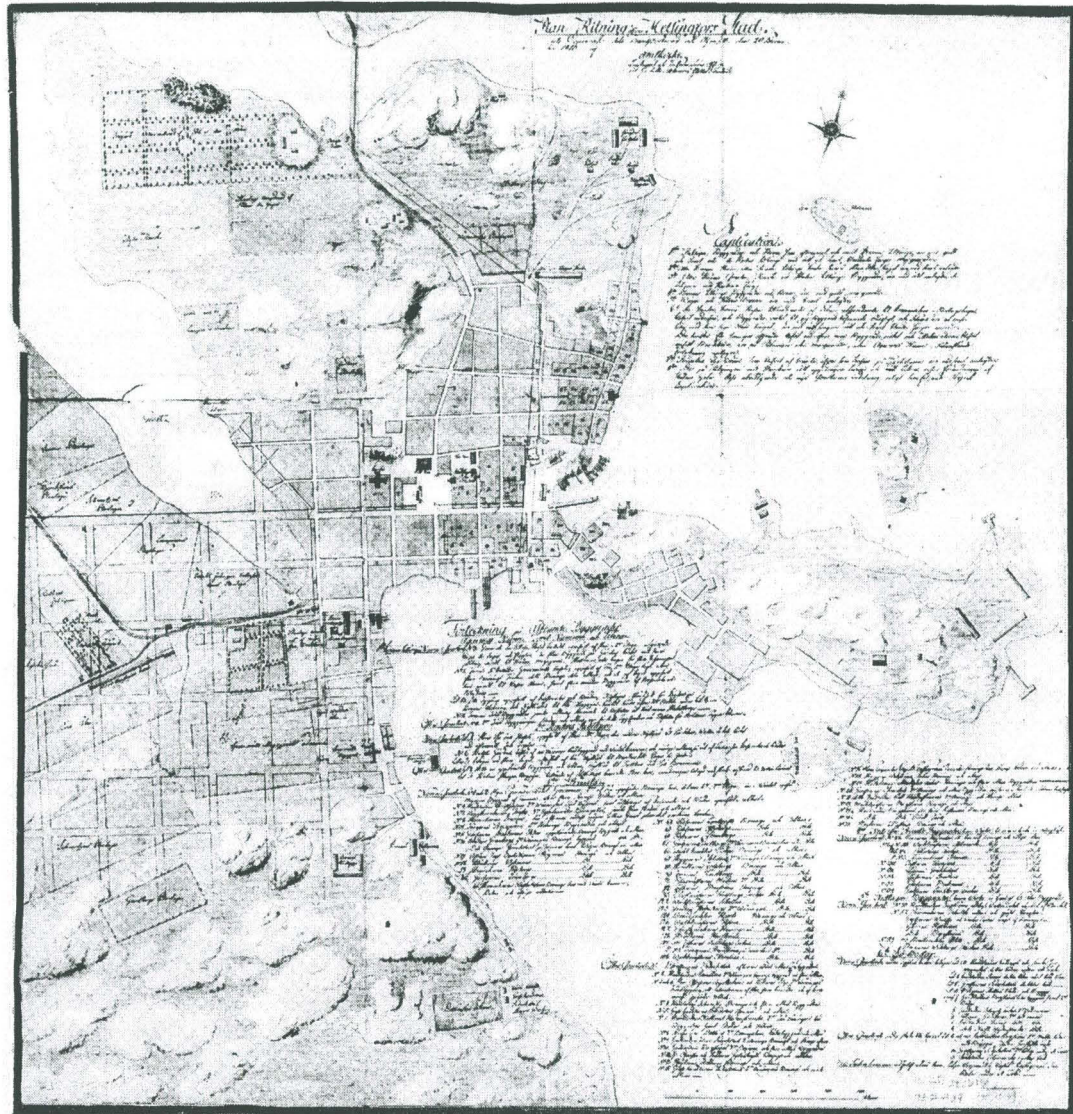
Taulukko 3. Helsinkiä kuvaavia karttoja 1700-luvulta.

Kuva 9. A. Ehrensvärdin ja F.W. Hoppen allekirjoittama kaupunkialuetta ja ympäristön linnoitustöitä kuvaava kartta vuodelta 1752. Kartassa on vielä näkyvissä isorivian aikaisen venäläisten linnoituslaitteen pohjoisimmat vallit (Kuva: Stenius 1969: N:o 32.)

Kuva 10. Linnoitussuunnitelmien ja kaupungin suhdetta kuvaava kartta vuodelta 1767. (Kuva: Stenius 1969: N:o 47.)

Kuva 11. Anders Kocken asemakaavasunnitelma vuodelta 1810. Kartasta käy ilmi vuoden 1808 kaupunkipalossa tuhoutuneet alueet. (Kuva: Stenius 1969: N:o 71.)

3.3 Vanhojen kaupunkimittauskarttojen asemoinnin luotettavuus

Vironniemen Helsingin asemakaava pysyi rakennuttuaan 1640-luvulta lähtien jotakuinkin samana aina vuoden 1808 tulipaloon ja sitä seuranneeseen asemakaavan uudistukseen. Liitteissä 3.1-3.5 on esitetty viisi nykyisen asemakaavan kantakartan kanssa samaan mittakaavaan asemoitua karttaa. 1700- ja 1800-luvun alun karttojen asemointi onnistui helposti ja kartat asettuvat helposti nykyisen kartan päälle myös rakennetun kaupunkialueen ulkopuolella, esimerkiksi Kruununhaan pohjoisrannalla. Vanhin asemoitu kartta, Forsell–Avanderin kartta vuodelta 1696, antaa luotettavan kuvan ainoastaan rakennetusta kaupunkialueesta. Syynä vuoden 1696 kartan asemoinnin huonoon laatuun on alkuperäisen kartan huono laatu. 1600-luvulla kartat tehtiin avoimella linjamittauksella, jolloin yksi mitatun kulman astevirhe kertautuu aina myöhempisiin mittauksiin. Tämän takia vuoden 1696 kartan asemoinnissa esitetty kaupunkialueen ulko-

puolella oleva Töölönlahden tai esimerkiksi Siltasaaren rantaviiva ei vastaa todellisuutta. Rakennetusta korttelialueesta kartta taas antaa oikean kuvan.

Rakennetun kaupunkialueen osalta karttojen asemointi on onnistunut ja luotettava myös vanhimman kartan osalta. Asemoitujen karttojen virheet ovat suurimmillaan arviolta alle viiden metrin luokkaa.

Vuosi	Otsikko	Nimi	Selite	Viite	Originaali	Huom.
1801-1802	Helsingfors stad.	C. P. Hagströmin kartta	Korttelit esitettynä.	Stenius 1969: N:o 64-65	UUB (I handskr. S 22, nr 132); Sveriges kungl. Bibliotek, Chartor öfwer Swerige med dess Städer 1802.	Kaksi lähes identtistä karttaa.
1800-luvun alku	Plan öfver Helsingfors stad i början af 1800-talet		Tontit numeroitu ja julkiset rakennukset esitetty	Stenius 1969: N:o 67; Ehrström 1950: 587-588, kuvat 73 ja 74	Hgin kaupunkimitausosasto	Kyseessä on kuultokankaalle piirretty kopio. Alkuperäisestä kartasta ei ole tietoa
1808	Plan-ritning öfver Helsingfors stad sådan den befants efter eldswådan den 17 nov. 1808.	J. U. Ekwall.	Kartta vuoden 1808 tulipalon tuhoamista alueista	Stenius 1969: N:o 70	HKM; kopio UUB (inv.nr 55615)	
1810	Plan Ritning Öfver Helsingfors Stad. Dels copierad dels transporterad och afmätt den 20 december 1810 af Anders Kocke. Lieutenant och informationsofficer vid för detta Armeens flotta i Finland.	A. Kocke	Vuoden 1808 tulipalon tuhoamat alueet ja ehdotus uudeksi asemakaavaksi	Stenius 1969: N:o 71; Lilius 1981: 360 (kuva 163.); kts. Myös Hornborg 1950: 617, Kuva 86.	Hels. 29/2D 19/1. VA.	Kuva 11. Ja Liite 3.5
1812	Nouve Plan pour la reconstruction de la Ville de Helsingfors	Ehrenström	Uusi asemakaavaehdotus	Stenius 1969: N:o 72; Lilius 1981: 361 (kuva 164.); 1985: Kuva 51.	Hels. Kansio 1. Rakennushallituksen arkisto.	Asemakaava toteutui. Asemakaavaa on osittain tarkastettu jatkosuunnitelmissa.

Taulukko 4. Helsinkiä kuvaavia karttoja 1800-luvun alusta ennen nykyistä asemakaavaa.

4. Julkiset rakennukset

Isoavihaa edeltäneellä ajalla kaupungin julkisia rakennuksia olivat kirkko, raatihuone ja koulu. Vironniemen Helsingin ensimmäisen kirkon rakentaminen oli käynnissä vuonna 1648. Kivisen Kristiinan kirkon työt olivat todennäköisesti vielä kesken sen tuhoutuessa vuoden 1654 kaupunkipalossa. Tuhoutuneen kirkon tilalle rakennettiin puinen Pyhän hengen kirkko, joka taasen tuhoutui isonvihan aikana vuonna 1713. Isonvihan jälkeen samalle paikalle rakennettiin vuosien 1724-1727 välisenä aikana puinen Ulrika Eleonooran kirkko. (Hornborg 1950:45; Rauhala 1928:43-44; Suolahti 1950b:282, 321, 326.) Kaikki mainitut kirkot sijaitsivat Senaatin torin luoteiskulmassa. Kirkkojen eteläpuolella sijaitsi nykyiseen Aleksanterinkatuun rajautuva kirkkomaa. Kellotorni on sijainnut erillisenä torin itäpuolella olevalla kummulla (Rauhala 1928:45).

Kaupungin ensimmäinen raatihuone tuhoutui vuoden 1654 tulipalossa. Kyseinen rakennus, kuten myös seuraajansa, sijaitsi silloisen torin itäreunalla nykyisen Senaatin torin itäreunassa Valtioneuvoston linnan portaiden pohjoislinjalla. Molemmat rakennukset oli puisia. (Rauhala 1928:43; Suolahti 1950b:326.)

Vironniemen Helsingin triviaalikoulu aloitti toimintansa todennäköisesti jo vuonna 1641. Kaupungin ensimmäinen koulutalo oli rakennettu uudelleen tai ainakin korjattu perusteellisesti vuoden 1654 tulipalon jälkeen. 1600-luvun loppupuolella koulutalo sijaitsi torin varrella tai ainakin sen välittömässä läheisyydessä. (Suolahti 1950:319, 326.) Rauhalan mukaan koulu on sijainnut kellotornin vierellä, ts. torin itäpuolella (Rauhala 1928:46).

Ensimmäisenä maaherran residenssinä toimi torin varrella sijainnut kauppias Frans Stockmannin ristikkorakenteinen talo, joka paloi vuoden 1654 tulipalossa. Tämän jälkeen rakennettiin uusi maaherran residenssi nykyisen Meritullintorin pohjoispuolelle ja Ritarihuoneen itäpuolelle. Uusi kaksikerroksinen puinen residenssi valmistui vuonna 1657. (Rauhala 1928:46; Suolahti 1950b:321, 325.)

Kaupungin hospitaali jäi vielä kaupungin siirryttyä Vanhakaupunkiin, Vantaan Helsinkiin. Hospitaali siirrettiin Vironniemen Helsinkiin vasta vuonna 1765. (Sandholm 1974.)

5. Aiemmat arkeologiset tutkimukset

5.1 Tutkimushistoria lyhyesti

Sekä Vantaan Helsingin että Vironniemen Helsingin alueilla tehdyt arkeologiset tutkimukset ovat listattuna aivan raportin alussa arkisto- ja rekisteritiedoissa. Vantaan Helsingin tutkimukset aloitettiin jo 1900-luvun alkupuolella, kun Juhani Rinne dokumentoi Kuninkaankartanon jäänteitä Kuninkaankartanonsaarella. Vantaan Helsingin ensimmäiset varsinaiset arkeologiset kaivaukset tehtiin vuosina 1930-1931 Nils Cleven tutkiessa kirkonpohjaa ja Kellomäen pohjoisrinteen vanhaa kaupunkialuetta.

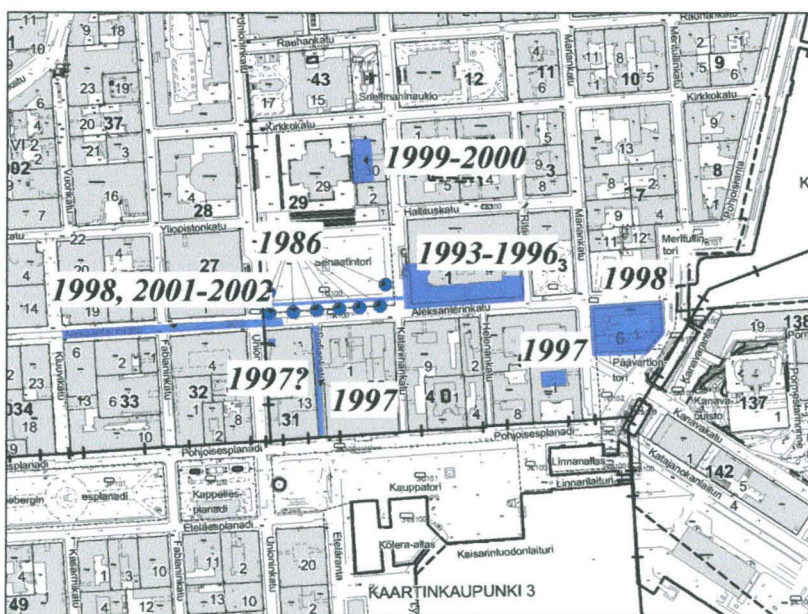
Ensimmäinen Vironniemen Helsinkiä käsittelevä arkistolähde on vuodelta 1958, jolloin Valtioneuvoston linnan kivijalan alapuolelta löydettiin vanhan kellarin tiiliportaaita. Portaista tehtiin tarkastuskertomus, josta selviää portaiden yläpään sijainneen n. 120 cm ja pohjatason n. 280 cm katupinnan alapuolella. Portaiden ikäykseksi arveltiin 1700-

luvun loppua. (Lindquist & Sinisalo 1958.) Kyseiset portaat sijaitsivat vuosien 1995-1996 kaivausalueella, mutta portaista ei tuolloin ollut enää mitään jäljellä, vaan ne olivat tuhoutuneet täysin aiempien rakennustöiden yhteydessä⁵.

1980-luvun alussa tutkimusta tehtiin Helsingin metron rakentamisen yhteydessä. Silloin kaivettiin Kampin metroaseman luota 1800-luvun rakennuksen pohja (Ahtela 1982) ja dokumentoitiin muurirakenteita nykyisen rautatien metroaseman Asema-aukion sisään tulon kohdilta (Savolainen 1981).

Vuonna 1986 tehtiin rakennushankkeen yhteydessä tässä käsiteltävän tutkimusalueen ensimmäinen arkeologinen valvonta. Tuolloin Senaatintorille (1G100, 1-9902-100) tehdyn uusien valaisinpylväiden perustuskuoppien kaivu tehtiin osittain arkeologin valvonnassa ja havainnot kerrostumista kirjattiin ylös. (Ranta 1986.)

Vironniemen Helsingissä, isoavihaa vanhemmalla kaupunkialueella, tehtiin ensimmäiset kaivaukset vasta 1990-luvulla (kuva 12.). Valtioneuvoston linnan (1-1-4) alapuoliset alueet tutkittiin vuosina 1993 ja 1996-1997 Helsingin kaupungin museon toimesta, kun rakennuksen remontoinnin yhteydessä rakennukseen rakennettiin kellarikerros. 1990-luvulla Kruununhaan alueella tehtiin useita kaupunkiarkeologisia tutkimuksia. Vuonna 1997 tutkittiin Presidentin linnan sisäpihan kerrostumat (1-5-1) Museoviraston toimesta, ja seuraavana vuonna tutkimuksia jatkettiin viereisessä korttelissa Päävartion tontilla (1-6-1) Helsingin kaupungin museon toimesta. Vuonna 1999 oli vuorossa Museoviraston kaivaukset Suomen Pankin laajennuksen yhteydessä Snellmaninkatu 4-6:ssa (1-29-30) ja Helsingin kaupungin museon koekaivaus Vanhalla Tulli- ja pakkahuoneella. Viimeisin arkeologinen tutkimus on vuodelta 2002, jolloin Aleksanterin katutöiden valvonnan yhteydessä tutkittiin entisen Kluvinlahden rannalta rantarakenteita (?) ja Senaatintorin lounaiskulmassa vanhan hautausmaan vainajia.

Kuva 12. Helsingin keskustassa tehdyt arkeologiset tutkimukset. Mukana sekä kaivaukset että arkeologinen valvonta. Kartta esittää alueet, joilla tutkimusta on tehty - ei kuitenkaan varsinaisia kaivausalueita. Mittakaava 1:7500. Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto.

⁵ Portaiden sijainti ei sovi 1700-luvun puolenväli eikä 1700-luvun lopun rakenteisiin, vaan ne ovat todennäköisesti peräisin 1700-luvun alkupuolelta (suullinen tiedonanto, Markku Heikkinen (HKM) 5.12.2002).

5.2 Kerrosten paksuus ja syvyys kaivausten perusteella

Viimeisimpien kaivauksien, vuosilta 2001-2002, kaivauskertomukset eivät ole vielä valmiina. Muiden kaivausten raporttien pohjalta on kuitenkin mahdollista selvittää tutkittujen kerrostumien paksuutta. Senaatintorin vuoden 1986 valopylväiden perustusten kaivun valvonnan yhteydessä torin eteläreunan kerrostumien todettiin olevan pääosin sekoittuneita. Torin kaakkoiskulmasta havaittiin oletettavasti Ruotsinvallan loppuun ajoittuva katukiveys 25 cm syvyydestä ja vuoden 1654 palokerros 90 cm syvyydestä. Torin Luoteisosan reunoilta havaittiin Ulrika Eleonoran ja sitä edeltäneiden kirkkojen kirkkomaan hautoihin liittyvää aineistoa sekä aivan luoteiskulmasta kiveys metrin syvyydeltä. (Ranta 1986.)

Valtioneuvoston linnan vuoden 1993 kaivauksilla tehtiin seuraavia havaintoja: vuoden 1654 palokerros sijaitsi likimain 1 metrin syvyydellä nykyisestä katupinnasta, Koulukujan (entinen pohjois-etelä –suuntainen katulinja) isoavihaa nuorempi katupinta oli n. 50-60 cm syvyydellä nykyisestä katupinnasta, havaitun tiilikellarin seinien yläpinta oli noin 1-1,2 metriä nykyisen maanpinnasta ja Aleksanterinkadun puolelta havaittujen kellareiden pohja vaihteli 1,8-2,8 metrin syvyydessä nykyisestä maanpinnasta (3-2 m mpy). Kaivauksilla ei havaittu yhtään vuoden 1654 paloa vanhempaa rakennetta. (Heikkinen 1994.)

Valtioneuvoston linnan vuosien 1995-1996 kaivauksien perusteella sekoittumattoman kulttuurikerroksen paksuus oli yleensä noin yhden metrin luokkaa. Isoavihaa vanhempia rakennuksia havaittiin vain muutama, sillä kadunvarsirakennusten 1750-luvulta alkaen rakennetut kellarit olivat tuhonneet vanhemmat jäänteet. Kaivauksilla pystyttiin havaitsemaan vuosien 1654, 1713 ja 1808 palokerrokset. (Heikkinen 1996.)

Päävartion tontilla Mariankatu 1:ssä vuonna 1998 tehtyjen kaivausten mukaan vuosien 1654-1808 aikana muodostuneen kulttuurikerroksen paksuus vaihteli 0,5-1,5 m välillä. Vuoden 1808 palokerros sijaitsi alle 1 metrin syvyydessä nykyisestä katupinnasta. (Heikkinen 1998.)

Päävartion naapurikorttelissa, Presidentin linnan sisäpihan kaivauksilla vuonna 1997 todettiin säilyneen kulttuurikerroksen paksuudeksi noin 1 metri. Syvyys nykyisestä pinnasta 1700-luvun loppupuolen katukiveyksen pintaan oli myös noin 1 metri. Paikan stratigrafiassa oli alimpana havaittavissa puhtaan pohjamaan päällä palokerros, joka tulkittiin vuoden 1713 suurpalon aikaansaamaksi. Kyseisen palokerroksen syvyys nykyisestä maanpinnan tasosta oli syvimmillään kahden metrin luokkaa. (Niukkanen 1997.)

Senaatintorin pohjoispuolella, Snellmaninkatu 4-6:n kaivauskissa vuonna 1999-2001 havaittiin koskemattoman pohjamaan syvyydeksi nykyisestä maanpinnasta pohjoisemmalla kaivausalueella n. 3,15 m (taso 7,2 m mpy) ja eteläisemmällä kaivausalueella n. 2,4 m (taso 7,0 m mpy). Kaivausalueilla kulttuurikerrosten paksuus vaihteli 1-2,6 m välillä. Kerrostumien päällä oli täytehiekkää n. 0,5 – 1,0 metrin paksuinen kerros. Kaivauksissa ei saatu havaintoja vuoden 1654 palokerroksesta. (Niukkanen 2001.)

Kaivaus/tutkimus	Tekijä	Katu- tai pihakiveys	Tulipalot			Kulttuurikerroksen paksuus	Pohjamaan syvyys
			1654	1713	1808		
Senaatintori 1986	Ranta	25 cm (1700-l. loppu) SE, 100 cm (1700-l. loppu?) SW	90 cm SE				
Valtioneuvoston linna 1993	Heikkinen	50-60 cm (1700-luku)	n.100 cm	n.75 cm	n.50 cm		> 100 cm
Valtioneuvoston linna 1995-1996	Heikkinen	(+)10 - 40 cm (vuoden 1808 paloa edeltävä pihakiveys, Aleksanterinkadun pinnasta)	n.120-175 cm	n.90 cm	pihaki-veyksen päällä	n. 100 cm	vuoden 1654 palokerroksen alla
Mariankatu 1, Päävartio 1998	Heikkinen	140-185 cm (1740-l.), 100-130 cm (1700-l. loppu)	175-190 cm (sisäosissa)		alle 100 cm	50-150 cm (v.1654-1808)	200-170 cm
Presidentinlinnan sisäpiha 1997	Niukkanen	100cm (1700-l. loppu)		170-200 cm	70-130 cm	n. 100 cm	190-220 cm
Snellmaninkatu 4-6 1999-2000	Niukkanen	210 cm (1600-l. loppupuoli), 140-170 cm (1700-l. loppu)	250-350 cm (1640/1650-luvun kulutus)			100-260 cm	310 cm N-alue, 260 cm S-alue
Snellmanninkadun ja Aleksanterinkadun risteys*	Heikkinen	25-50 cm (1700-l. loppu)	80-100 cm				Heti v.1654 palokerroksen alla, n. 100 cm

*Markku Heikkinen suullinen tiedonanto 4.11.2002

Taulukko 4. Stratigrafisia havaintoja Vironniemen Helsingin isoavihaa vanhemmalla kaupunkialueella tehdyiltä arkeologisilta kaivauksilta. Taulukosta selviää eri ilmiöiden syvyys nykyisestä maanpinnasta / katupinnasta.

Vironniemen Helsingissä tehtyjen arkeologisten kaivausten havaintojen perusteella koskematon pohjamaa on saavutettu 100-310 cm syvyydessä nykyisestä maan pinnan tasosta. Havaintojen perusteella vuoden 1654 palokerros on ollut alin ihmisen toiminnasta syntynyt kerrostuma, lukuun ottamatta palokerroksen läpi syvemmälle kaivettuja kellarien jäänteitä. Aleksanterinkadun reunoilla Senaatintorista itään vuoden 1654 palokerros sijaitsee keskimäärin 100 cm syvyydellä nykyisestä kadunpinnasta. Snellmaninkatu 4-6:n kaivauksilla täytemaakerrokset ovat olleet paksumpia kuin Aleksanterinkadun reunoilla, ja siellä 1640/1650-lukujen aikana ennen rakentamisen aloittamista tehdyn kulotuksen yhteydessä syntynyt kerros sijaitsi 250-350 cm syvyydessä sisäpihan tasosta. Arkeologiset havainnot kerrostumista ovat keskittyneet Aleksanterinkadun ja Senaatintorin ympäristöön. Isoavihaa vanhemman kaupunkialueen pohjoisosasta ei valitettavasti ole saatavilla arkeologisia havaintoja kerrostumien paksuuksista.

6. Nykyiset katu-, tori- ja puistoalueet

Katualueet

Kuten jo kaupungin asemakaavahistorian yhteydessä todettiin, nykyisistä katulinjoista osa noudattaa pääosin jo 1600-luvun linjauksia⁶. Suurimmat poikkeamat 1600-luvun asemakaavan ja nykyisen asemakaavan välillä ovat Hallituskadun ja Vironkadun linjojen väliin jäävällä alueella. Tällä alueella 1800-luvun alkua vanhempien tonttien kerrostumia saattaa olla vielä jäljellä katualueilla.⁷ Lisäksi tällaisia alueita on joitakin myös Kluuvissa ja Kaartinkaupungissa.⁸ Vesi- ja viemäriverkko, puhelin- ja sähkökaapeliverkko, kaukolämpö- ja kaasu-/maakaasuverkko sekä maanalaiset tilat ovat kuitenkin tuhonneet osittain katualueiden kerrostumia (Liitteet 6.1-6.4). Kunnallistekniikan ja siihen liittyvien kaivantojen kerrostumille aiheuttaman tuhon arviointi on kuitenkin vaikeaa, sillä vanhat tontit ja nykyiset katualueet kohtaavat alueella, jolta ei ole olemassa arkeologisia havaintoja kerrostumista.

Katualueiden kerrostumien tilaa on mahdollista arvioida tehtyjen katutöiden ja niiden yhteydessä tehtyjen havaintojen pohjalta. Esimerkiksi alueilla, joilla kadun pohjustus on uusittu korvaamalla vanha maamassa uudella paremmin routivuutta kestäväällä aineksella, vanhat kerrostumat ovat todennäköisesti täysin tuhoutuneet. Alueilla, joilla nykyinen asfaltti on tehty vanhan katukiveyksen päälle, arkeologisesti tutkittavat kerrostumat ovat todennäköisesti myös säilyneet. Valitettavasti tällaisten tietojen saaminen Helsingin tutkimusalueelta osoittautui sangen vaikeaksi. Puhelu- ja sähköpostikierros Helsingin kaupungin rakennusviraston eri osa-alueista vastaavien suunnittelijoiden ja insinöörien kanssa ei tuonut paljoakaan uutta tietoa. Helsingin kaupungin rakennusvirastolta tiedettiin kuitenkin kertoa, ettei viimeisen 25 vuoden aikana ainoat tutkimusalueen täysin myllätyt kadut ovat Sofiankatu ja Aleksanterinkatu⁹, joiden molempien linjaukset periytyvät 1600-luvun puolivälistä. Muilla tutkimusalueen kaduilla kunnostustoimet ovat koskeneet ainoastaan asfaltin uusimisen yhteydessä tehtyä pintakiveyksen ja -kerroksen vaihtoa.¹⁰

Kruunuhaan katualueiden kerrostumia täysin tuhoavia katujen kunnostustöitä ei ole tehty ainakaan viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Katualueiden kerrostumien paksuudesta yms. ominaisuuksista ei ole paljoakaan tietoa. Ellei katualueiden 1600- ja 1700-lukujen kerrostumia ole tuhottu jo 1800-luvulla uuden asemakaavan rakentamisen yhteydessä, niillä on suuri mahdollisuus olla yhä säilyneenä.

Torialueet

Torialueita tutkimusalueelle mahtuu neljä kappaletta: Senaatintori (1G100), Meritulintori (1G101), Päävartiontori (1G102) ja Kauppatori (3G101). *Senaatintorin* alue on ollut keskeinen alue myös 1600-luvun Helsingissä. Torin läntisessä kolmanneksessa on

⁶ Aleksanterinkatu, Fabianinkatu, Unioninkatu, Sofiankatu, Katariinankatu, Snellmaninkatu (osittain), Helenankatu, Ritarikatu ja Mariankatu eteläosaltaan.

⁷ Katuja, joiden paikalla on sijainnut nykyistä vanhemman asemakaavan tontteja, ovat Kruununhaassa: Vironkatu, Rauhankatu, Kirkkokatu, Hallituskatu, Snellmaninkatu, Mariankatu ja Meritulinkatu.

⁸ Kluuvissa Yliopistokatu ja Kaartinkaupungissa Etelä- ja Pohjoisesplanadi sekä Fabianinkatu.

⁹ Seppo Huhtanen, HKR katusuunnittelu, suullinen tiedonanto 7.11.2002.; Sekä Sofian- että Aleksanterinkadun katutöissä on ollut Helsingin kaupunginmuseon arkeologit valvomassa kaivutyötä

¹⁰ *ibid.*; Samansuuntaisia tietoja antoi myös HKR – Ympäristötuotannon Läntisen katuyksikön piiri-insinööri Antero Taipale sähköpostiviestissään 25.11.2002, jossa hän valittelee nykyisin töissä olevien ihmisten muis-tiedon ulottuvan vain reilun kahdenkymmenen vuoden päähän.

sijainnut vanha kirkko ja kirkkomaan itäisessä kolmanneksessa on ollut tori, jonka pohjoisosassa on sijainnut raatihuone. Kirkkomaan ja torin välissä on ollut rakennettu kortteli. Senaatintorin kerrostumia ovat osittain tuhonneet sähkökaapeli-, vesijohto-, maakaasu- ja aivan Aleksanterinkadun reunassa maalämpöputkikaivannot. Arkeologisten havaintojen perusteella torin itä- ja eteläreunalla vuoden 1654 kaupunkipalon kerrostumat ovat 80-100 cm syvyydellä nykyisestä kadunpinnasta. Vaikka alueen kerrostumat ovat osittain tuhoutuneita, Senaatintorin aluetta on pidettävä kerrostumiltaan oletettavasti hyvin säilyneenä alueena.

Meritullintori ja Kauppatori ovat olleet 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa vielä rantaviivan alapuolella. Meritullintorin pohjoisosassa on sijainnut ranta-aittoja ja sen eteläpuolella nykyisen Aleksanterinkadun itäpäässä Päävartion kohdalla on sijainnut kaupungin laivalaituri. Kauppatorin Pohjoisesplanadia reunustavan torin pohjoisreunan alueella on sijainnut vuoden 1696 kartan mukaan rantaviivan läheisyydessä sijainneita ranta-aittoja. Sofiankadun linjalla ranta-aittarivi on kääntynyt etelään miltei Etelärannan suuntaisesti ja jatkunut aina Vanhan kauppahallin koilliskulmalle saakka. Havis Amandan patsaan kohdalla on sijainnut vuoden 1696 rantaviiva, josta on vienyt laiturin veden päällä sijainneelle aitta-rivistölle. Rantarakenteiden jäänteitä on oletettavasti säilynyt sekä Meritullintorin että Kauppatorin alueella. Molempien torien alueilla mahdollisten säilyneiden rantarakenteiden päällä on nykyisten korkeustietojen perusteella oletettavasti noin 2-2.5 metriä paksut täytemaakerrokset.

Päävartiontorin alue on ainoa nykyinen torialue, jonka paikalle on vuoden 1696 kartassa merkitty tontti. Kyseisellä alueella pohjakallio nousee kuitenkin niin lähelle maanpintaa, ettei paikalle ole oletettavasti kertynyt kovinkaan paksuja kerrostumia. On mahdollista, että Päävartiontorin arkeologisesti mielenkiintoiset kerrostumat ovat oletettavasti jo alueella tapahtuneen myöhemmän toiminnan sekoittamia ja tuhoamia.

Puistoalueet

Tutkimusalueella on neljä puistoaluetta: Kappeliesplanadi (3P102), Snellmaninaukio (1P101), Säätytalon puistikko (1-12-0) ja Ritarihuoneen puistikko (1-193-0). *Kappeliesplanadin* puisto sijaitsi 1600-luvulla kapealla kannaksella, joka erotti Kluuvinlahden¹¹ ja Eteläsataman toisistaan. Alue on ollut rakennettua korttelialuetta 1600-luvulta lähtien. Helsingin alkuperäisessä 1600- ja 1700-lukujen asemakaavassa Kappeliesplanandin alueella oli osia kahdesta korttelista, jotka rajoittuivat sekä idässä että lännessä likimain nykyisten katureunojen mukaan, ja joita toisistaan erottava katu kulki nykyisen Esplanadin puistokäytävän kohdalla. Puiston kerrostumat ovat saattaneet osittain säilyä myöhemmästä rakentamisesta ja kunnallisteknisistä kaivannoista huolimatta.

Snellmaninaukio Suomen pankin edustalla on myös ollut rakennettua kaupunkialuetta 1600-luvulla. Aukion keskeltä Snellmanin patsaan ympäriltä vanhat kerrostumat ovat oletettavasti tuhoutuneet maanpoiston yhteydessä, mutta aukion Rauhankadun ja Kirkkokadun reunoilla kerrostumat ovat luultavasti ainakin osittain säilyneitä.

Ritarihuoneen puistikko ja Säätytalon puistikko eivät ole kaavassa merkittynä varsinaisiksi puistoalueiksi, joten alueiden kohdekuvaukset löytyvät myös ko. tonttien yhteydestä loppuliitteistä (Liite7). Ritarihuoneen puisto on ollut tonttimaana Vironniemen Helsingin alusta saakka. Puistikon alueen asemakaava ei ole juuri muuttunut. Puistikko

¹¹ Entinen Kluuviin jatkunut Töölönlahden osa, joka täytettiin 1800-luvulla.

rajautuu Mariankadun reunaan ja Ritarikatuun kuten jo 1600-luvulla. Ainoana pienenä muutoksena on Aleksanterinkadun kapeampi linjaus, jolloin tonttimaajatkui etelämäs, likimain nykyisen jalkakäytävän ja ajoradan reunalle. Ritarihuoneen puistikon kerrostumat ovat oletettavasti erittäin hyvin säilyneitä muutamista puistoon tehdyistä kunnallistekniikan kaivannoista huolimatta.

Säätytalon puistikko on myös ollut 1600-luvulla rakennettua kaupunkialuetta. Vuoden 1696 kartan mukaan puistikon alueelle jää osia kolmesta eri korttelista. Puiston kerrostumat ovat oletettavasti pääosin säilyneitä, mutta osittain kunnallistekniikan, leikkipuiston laitteiden, suihkulähteen ja säätytalon ilmastointijärjestelmän tuhoamia.

7. Alueiden luokittelu ja luokittelun perusteet

Kaikki isoavihaa vanhemman kaupunkialueen tontit jaettiin tutkimuksellisen ja suoje-luksellisen mielenkiinnon mukaan *kolmeen luokkaan*: 1.) *Erittäin todennäköisesti säilynyt ja/tai tutkimuksellisesti erityisen mielenkiintoinen alue*. Tähän luokkaan kuuluvat kaikki alueet, joilla 1600-luvun kerrostumat ovat todennäköisesti hyvin säilyneitä. Lisäksi luokkaan kuuluvat tutkimuksellisesti erityisen mielenkiintoiset alueet, kuten esim. raatihuoneen ympäristö ja porvariston asuinalueet, joiden kerrostumat ovat todennäköisesti kuitenkin osittain tuhoutuneet. Ensimmäisen luokan kohteet tulisi pyrkiä suojelemaan tai tilanteen vaatiessa vapauttaa rakentamiselle tapauskohtaisesti arvioitavalla tutkimuksella. 2.) *Luultavasti säilynyt ja/tai tutkimuksellisesti mielenkiintoinen alue*. Tähän luokkaan kuuluvat 1600-luvun rakennetun kaupunkialueen reuna-alueet, joiden rakennuskäytöstä ei ole täyttä varmuutta. Lisäksi luokkaan kuuluvat 1600-luvun kaa-voitetun kaupunkialueen osittain tuhoutuneet osat. Toisen luokan alueilla maaperään kajoaminen voidaan tehdä joko arkeologin valvonnassa tai sitten alueella on suoritettava koetutkimuksia. Tarvittavat toimenpiteet arvioidaan tapauskohtaisesti. 3.) *Tuhoutu-neet alueet*. Luokkaan kuuluvat vanhan kaupunkialueen ulkopuoliset alueet sekä kau-punkialueen sisältä ne alueet, joiden kerrostumat ovat todennäköisesti jo täysin tuhou-tuneet. Maankäyttö kolmannen luokan alueilla ei vaadi arkeologisia tutkimuksia ellei töiden aikana tule vastaan tutkimusta ja dokumentointia vaativia rakenteita tai kerros-tumia.

Helsingissä Kruununhaan ahtailla sisäpihoilla arviot kerrostumien säilyneisyydestä ovat muita rakennuskannaltaan harvempien kaupunkien arvioita heikommalla pohjalla ja niitä on pidettävä suuressa määrin vain suuntaa-antavina arvioina. Piha-alueilla tehtyjen toimenpiteiden ymmärtämiseksi käytiin läpi tutkimusalueen oletettavasti kerrostumil-taan säilyneiden tonttien asiakirja-aineisto Helsingin kaupungin rakennusvalvontavi-raston arkistossa, mikä antoi lisäselvyyttä valitettavasti vain muutamassa tapauksessa. Usein piha-alueen kerrostumien säilyneisyyden arvio jouduttiin tekemään paikanpäällä tehtävän havainnoinnin pohjalta tarkastelemalla, onko piha-alue tasattu kaivamalla vai seuraako pihan pinta luontaista topografiaa.

8. Raportin laatiminen

Inventointiraportti on tehty Microsoft Access –tietokantaohjelmalla työstettyyn tieto-kantaan. Tietokanta koostuu kolmesta taulukosta: *Perustaulukosta*, josta selviävät kaik-

ki ensimmäiseen ja toiseen luokkaan kuuluvat tontit kiinteistötunnuksineen (JHS138 mukaisesti 000 kunta, 000 sijaintialue, 0000 ryhmä ja 0000 yksikkö) ja osoitteineen, *Kohdekuvaustaulukosta*, jossa on lyhyt kuvaus kohteesta ja tonttialueen historiasta sekä *Rakennustaulukosta*, jossa on lyhyt selvitys tontin rakennuskannasta (rakennukset, rakennusvuosi, perusta ja kellarit). Tässä raportin paperiversiossa tietokannan taulukoista yhdistetyt ja tulostetut raportit ovat liitteenä 7. Tonttien valokuvat löytyvät liitteistä (Liitteet 8-9). Taulukoissa kohteet on järjestetty kiinteistötunnuksen perusteella nousevaan järjestykseen.

Inventointiraporttiin liittyvät kartat on tehty MapInfo 6.5 –ohjelmalla. Pohja-aineistona on käytetty Helsingin kaupungin kiinteistöviraston kaupunkimittausosaston tuottamaa vektorimuotoista kantakarttaa. Kantakartta oli inventointia tehtäessä hyvin ajan tasalla inventointialueen osalta.

9. Inventoinnin tulokset

Helsingin inventoinnissa käytiin läpi isoavihaa vanhempi kaupunkialue. Raskas rakentaminen on tuhonnut suuren osan kaupungin vanhoista kerrostumista. Suurin osa kerrostumiltaan ainakin osittain säilyneistä alueista sijaitsee Kruununhaan (I) kaupunginosassa Aleksanterinkadun pohjoispuolella. Taulukossa 5 on esitettyä inventoinnin tuloksia numerotietona. Tietokannasta tulostetut 1. ja 2. luokan alueiden perustiedot sisältävä kohdeluettelo, kohdekuvaukset ja tiedot rakennuskannasta löytyvät liitteestä 7. Inventoinnin tulos on esitettyä visuaalisesti kantakarttapohjalla liitteessä 4.

	Tontit ja yleiset alueet (kpl)	Pinta-ala (ha)	Tutkimusalueen pinta-alasta (%)
1. luokka	6 (+1)	1,95	5,4
2. luokka	18 (+1)	1,93	5,3
yhteensä	25	3,88	10,7

Taulukko 5. Helsingin kaupunkiarkeologisen inventoinnin tuloksena saatujen tutkimuksellisesti ja suojelullisesti mielenkiintoisten tonttien määrällinen ja pinta-alallinen jakauma 1. ja 2. luokan alueiden kesken.

Kaikista 1.- ja 2.-luokan alueella tehtävistä maaperään kajoavista rakennustöistä on ilmoitettava etukäteen Museoviraston rakennushistorian osastoon (osoite: Kulttuuritalo, Sturenkatu 4, PL 169, 00511 Helsinki, puhelin: 09-40501), josta annetaan tapauskohtaiset toimintaohjeet. Myös vanhan kaupungin *katualueilla* tehtävistä rakennustöistä tulee ilmoittaa hyvissä ajoin Museovirastoon.

10. Inventoinnin tulokset, tulevaisuuden mahdollinen rakennustoiminta ja suojellut rakennukset

Kaupunkiarkeologisissa inventoinneissa on pyritty hahmottamaan tutkimusalueen tulevaisuuden rakennuspaineita alueen rakennussuojelun, jo tiedossa olevien rakennushankkeiden ja asemakaavan käyttämättömien rakennusoikeuksien pohjalta. Helsingin tapauksessa kaavassa suojellut rakennukset saatiin Helsingin kaupungin Kaupunkisuunnitteluviraston (KSV) suojelukaavarekisteristä, josta saatiin myös laajemmat suojeltavat kaupunkialueet. Tämän lisäksi tiedot Valtion suojellusta rakennusperinnöstä kerättiin Museoviraston tuottamasta valtion asetussuojelurekisteristä.

Helsingin tapauksessa tutkimusalueella sijaitsevista rakennuksista noin 60% on kaavassa suojeltuja (ks. liite 5.1). Lisäksi 16,46 hehtaaria, eli noin 45% koko tutkimusalueesta on suojeltu kaupunkikuvallisesti merkittävä alueena. Suurin osa alueesta on rakennettu kaupunkimaisesti jo 1900-luvun puoliväliin mennessä. Koska laaja osa tutkimusalueesta kuuluu rakennussuojelun ja kaupunkikuvallisen suojelun piiriin, ja alue on jo ”rakennettu valmiiksi”, alueella ei ole odotettavissa suuria rakennushankkeita. Ainoa tutkimusaluetta koskettava lähitulevaisuuden rakennushanke liittyy Helsingin keskustatunneliin, jonka yksi sisääntuloväylä on tällä hetkellä suunnitteilla Mariankadun reunaan tontille 1-7-1.¹²

11. Helsingin kaupunkiarkeologinen potentiaali

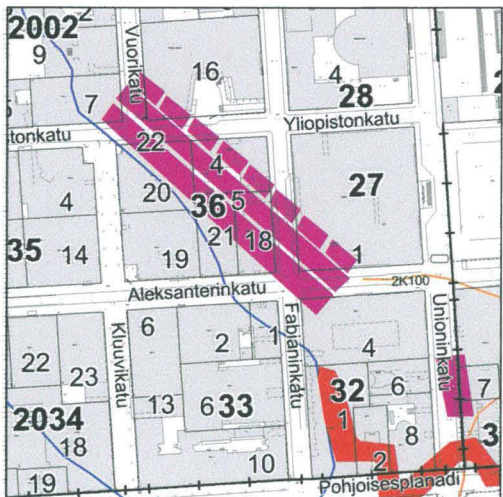
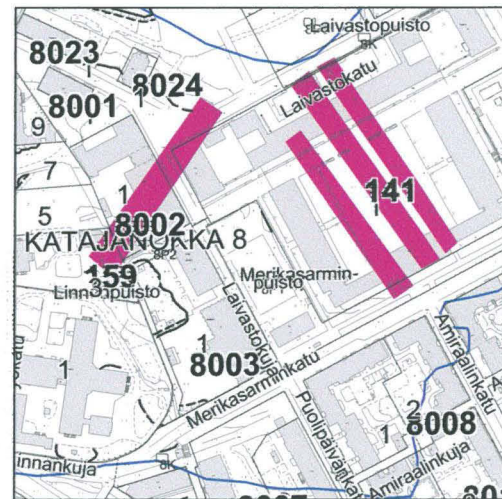
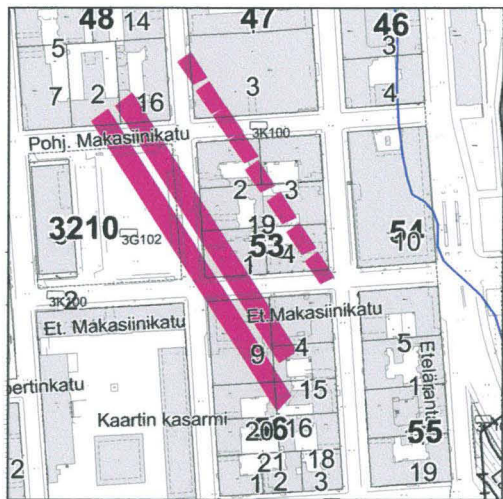
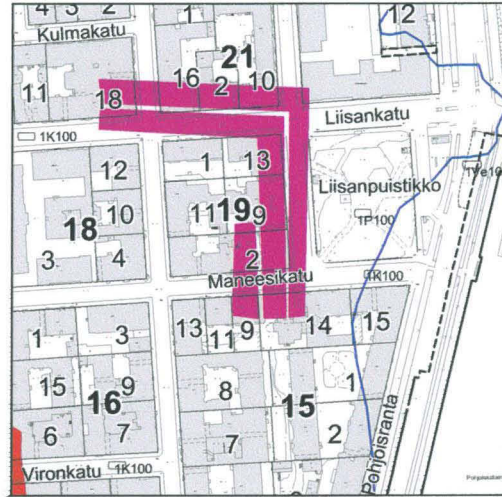
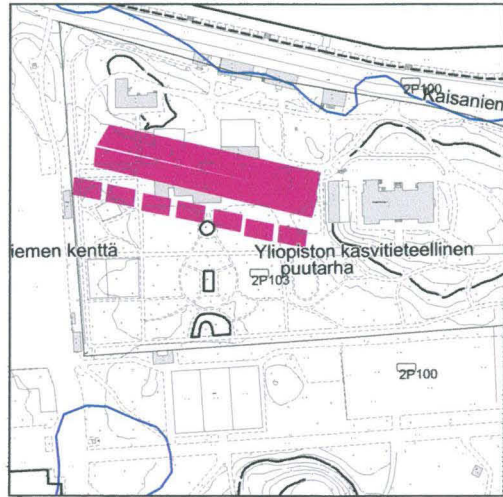
Helsingin kaupunkialueen isoavihaa vanhemmista rakenteista ja kulttuurikerroksista suurin osa on tuhoutunut myöhemmän rakennustoiminnan kautta aina 1700-luvulta alkaen. Vanhojen suhteellisen ahtaiden sisäpihojen alueilla saattaa kuitenkin olla yllättävän paksuja ja hyvin säilyneitä kulttuurikerroksia sekä säilyneitä puurakenteita. Tästä hyvänä esimerkkinä on Snellmaninkatu 4-6:n kaivaukset, jossa paksujen täytemaakerosten alaiset kerrostumat olivat hyvin säilyneinä (ks. lisää Niukkanen (toim.) 2002).

Tiheän kaupunkirakentamisen takia Helsingin todennäköisesti kerrostumiltaan säilyneet alueet ovat pääosin pieninä pirstaleina piha-alueilla ja nykyisillä katualueilla. Laajimmat kerrostumiltaan mahdollisesti suhteellisen yhtenäisesti säilyneet alueet löytyvät Ritarihuoneen ja Säätytalon tonttien puistikoista sekä Senaatintorilta.

Arkeologisesti mielenkiintoisia kohteita sijaitsee myös varsinaisen vanhan kaupunkialueen ulkopuolella. Tällaisista kohteista kiinteimmin kaupunkialueeseen liittyviä ovat venäläisten isonvihan aikaiset kasarmit (kuva 13), joissa asuttiin vielä Uudenkaupungin rauhan (1721) jälkeen kaupungin uudelleen rakentamisen aikana (Hornborg 1950:44; Ahonen 1988:203). Myös eräät 1600-luvun teollisuuslaitokset sijaitsivat korttelialueen ulkopuolella kuitenkin kaupungin läheisyydessä. Helsingissä tällaisia olivat Töölö ja Tullhällen tiilitehtaat. Ensimmäisen kerran vuonna 1643 perustettu Töölön tiilitehdas sijaitsi samalla paikalla kuin myöhempi Töölön sokeritehdas (Rauhala 1928:53.) Paikka on nykyisen Oopperatalon tontilla. Tullhällen tiilitehdas sijaitsi Katajanokan pohjoisrannalla nykyisen tontin 8-139-8 tienoilla.

¹² Suullinen tiedonanto 19.11.2002, arkkitehti Bosse Österberg, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, Kruununhaan aluesuunnittelija.

Tiilitehtaiden jäänteet ovat varmasti jo tuhoutuneet, mutta osa venäläisten 1700-luvun alun kasarmialueista omaa vielä varmasti säilyneitä jäänteitä.

Kuva 13 A-E. Vuoden 1721 kartassa esitetyt venäläisten isonvihan aikaiset kasarmit. A) Kluuvi, Yliopiston kasvitieteellisen puutarhan alue, B) Kruunuhaka, C) Kaartinkaupunki, Kasarmintorin alue, D) Katajanokka ja E) Kluuvi. Kuvien A-D kasarmit sijaitsevat isoavihaa vanhemman kaupunkialueen ulkopuolella. Mittakaava 1:5000. Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittaussosasto.

12. Yhteenveto

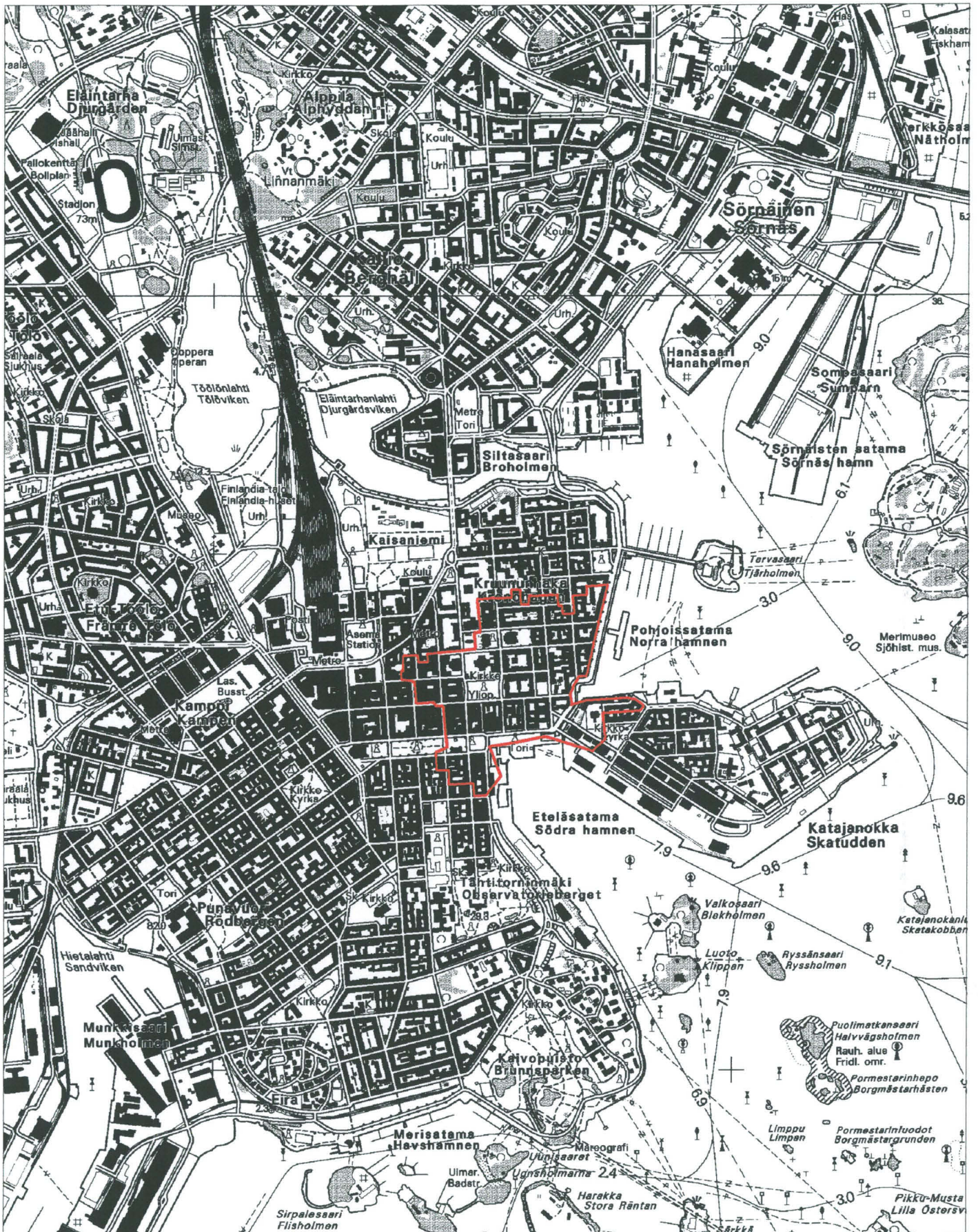
- Tutkimusalueen rajaus on tehty vuodelta 1696 olevan Helsingin vanhimman kaupunkimittauskartan pohjalta
- Tiivis kaupunkirakentaminen on tuhonnut suurimman osan tutkimusalueen kerrostumista
- Suurin osa tutkimusalueesta sijaitsee Kruununhaassa nykyiseltä rakennuskannaltaan 1800-luvun ja 1900-luvun alkupuolella rakennetulla kaupunkialueella.
- Tiivis ja vanha rakennuskanta on vaikeuttanut kerrostumien säilyneisyyden arviointia, minkä takia Helsingin inventoinnin tuloksia ei voi pitää tuloksiltaan yhtä luotettavana kuin muissa kaupunkirakenteeltaan ja rakennuskannaltaan erilaisissa kaupungeissa saatuja tuloksia.
- Tutkimusalueen rakennuksista ja kaupunkikuvasta suuri osa on suojeltua. Tutkimusalueella ei ole odotettavissa suuria rakennushankkeita lähitulevaisuudessa.
- Inventoinnissa määriteltyjen 1. ja 2. luokan alueilla tehtävistä maaperään kajoavista rakennustöistä on ilmoitettava etukäteen Museoviraston rakennushistorian osastoon. Sama pätee myös isoavihaa vanhemman kaupunkialueen katualueilla tehtäviin kaivutöihin.

Alkuperäistä raporttia liitteineen ja valokuvineen säilytetään Museoviraston rakennushistorian osaston arkistossa Helsingissä.

Helsingissä 5.12. 2002

Teemu Mökkönen

HELSINKI

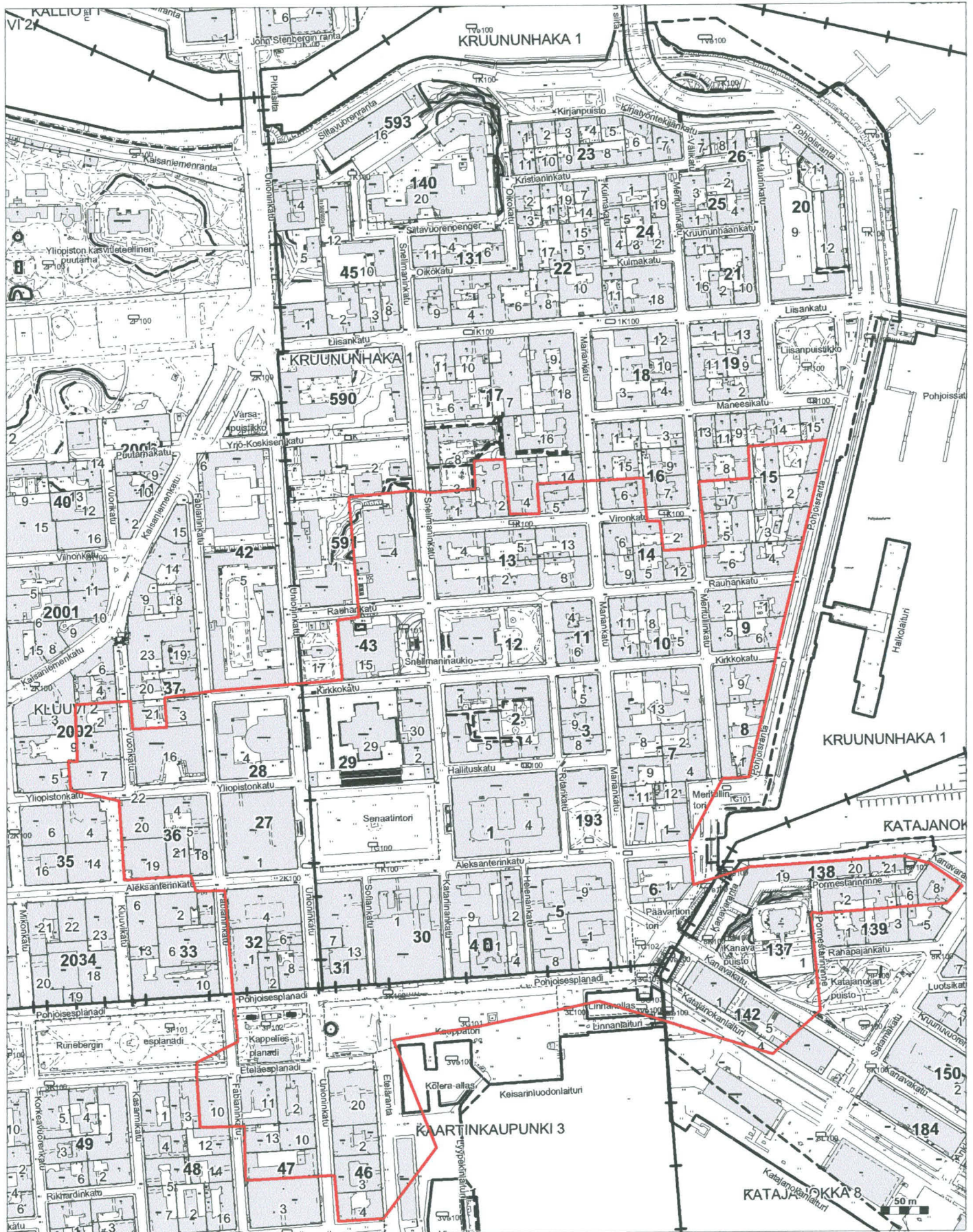
Kaupunkiarkeologinen inventointi
T. Mökkönen 2002

Tutkimusalueen rajaus

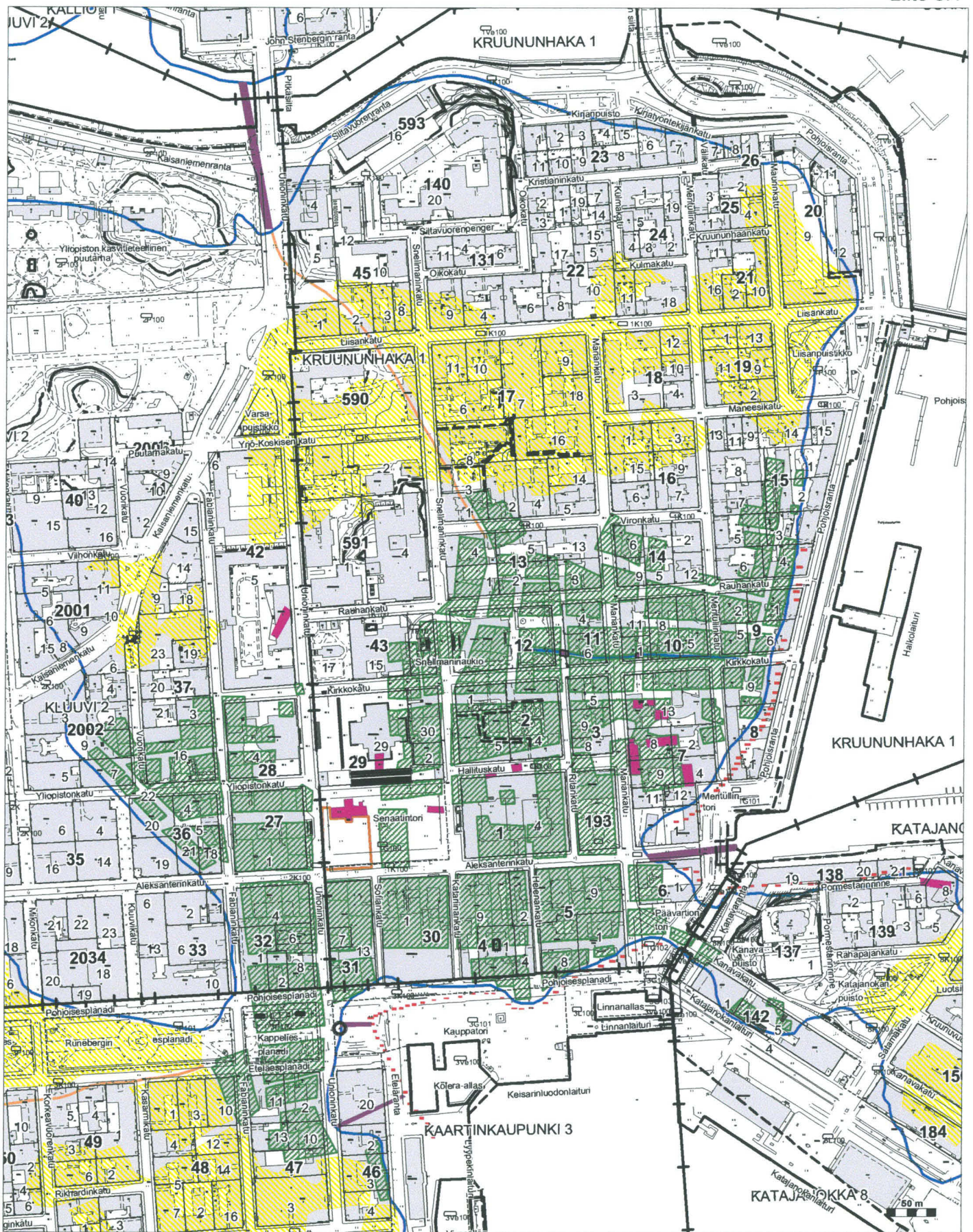
Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Peruskartta 2034 06
(PerusCD 2002)

mk 1:20 000

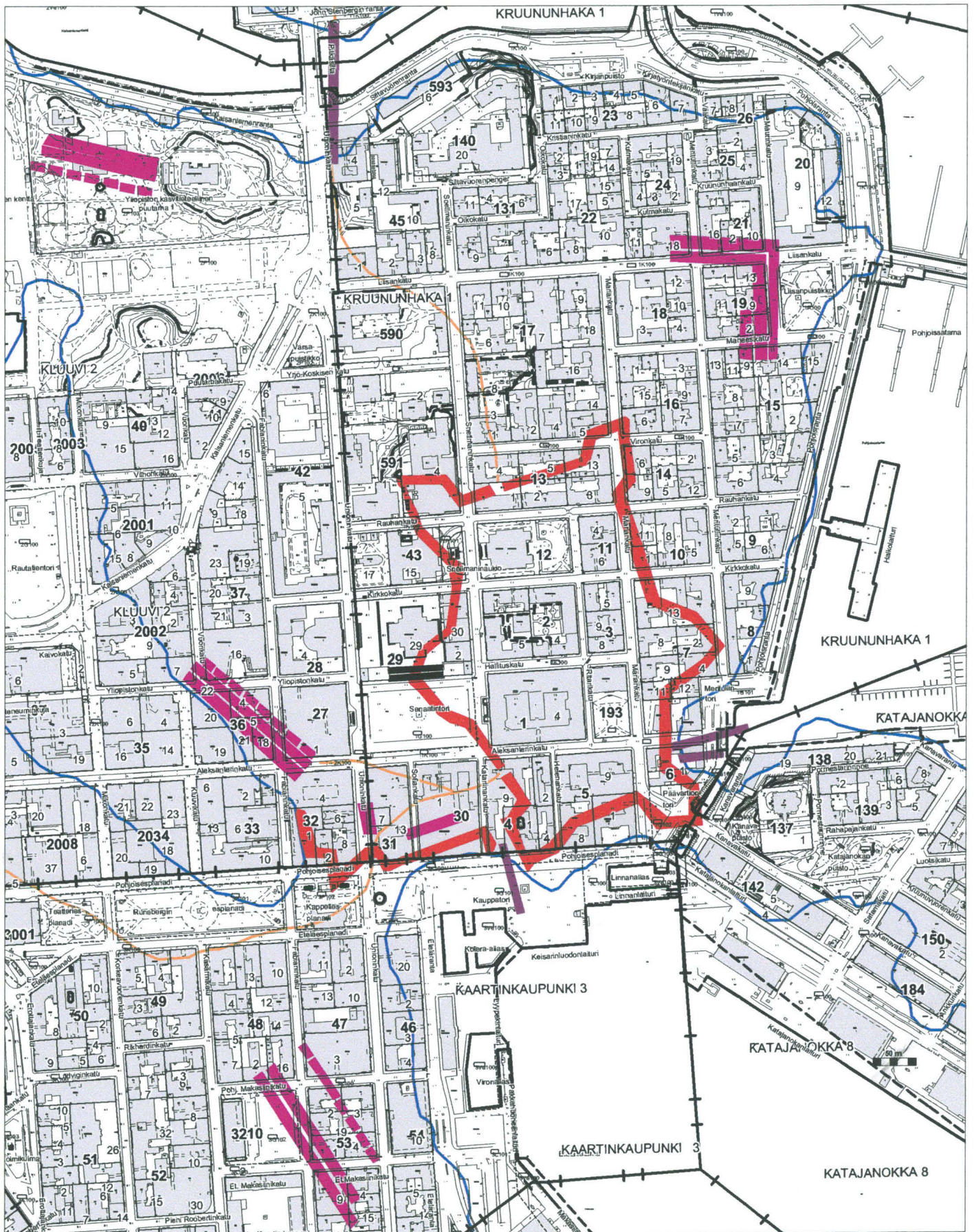
HELSINKI
Inventointialueen rajaus

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1696
Forssell - Avanderin kartta vuodelta 1696/1707

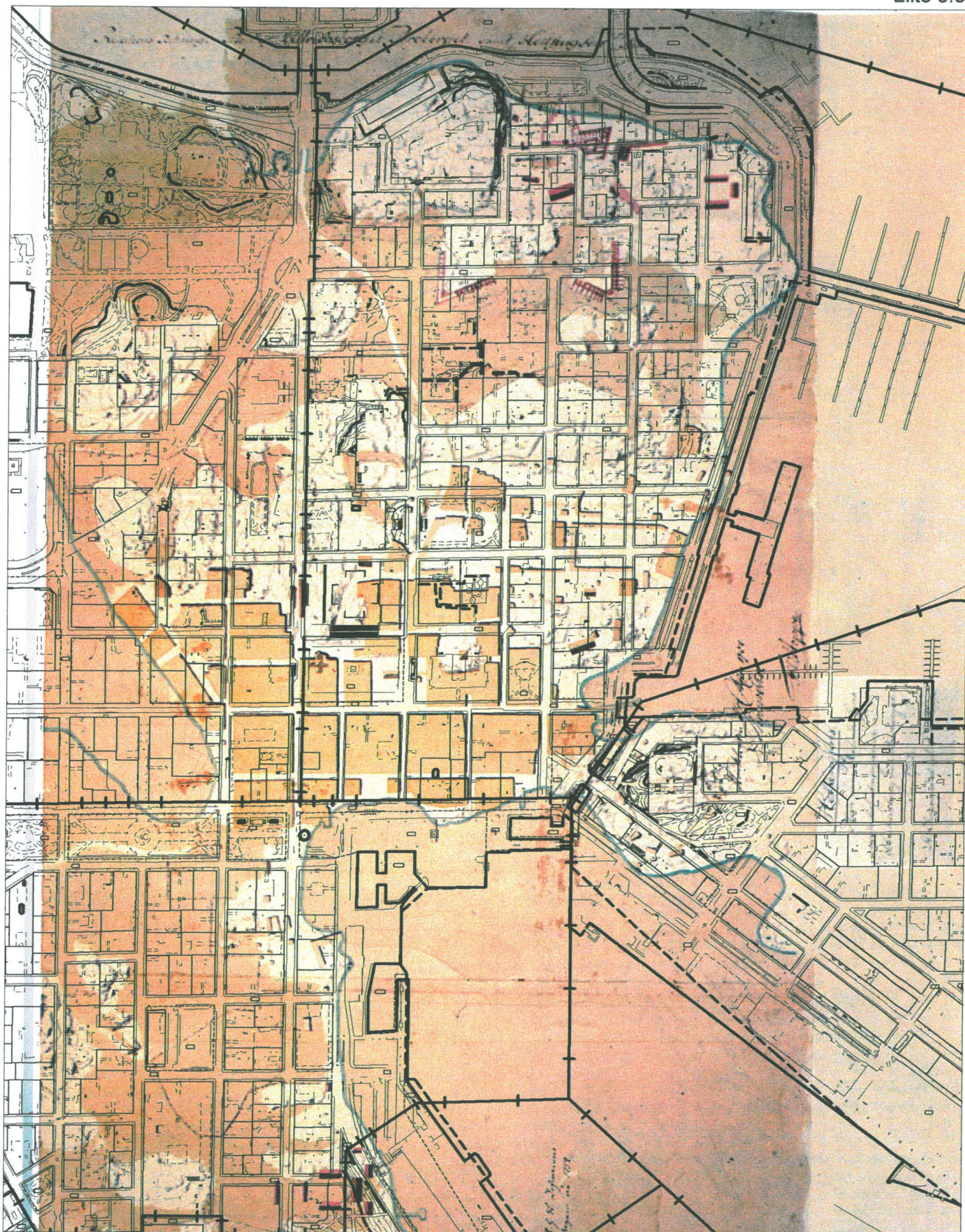
	= tontti		= ranta-aitta
	= pelto		= kirkkotarhan aita
	= rakennus		= rantaviiva / oja
	= laituri / silta		= tie

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1721
Venäläisten kenttälainnointusta kuvaava kartta
vuodelta 1721

- = linnoitus
- = rakennus
- = laituri
- = rantaviiva
- = tie

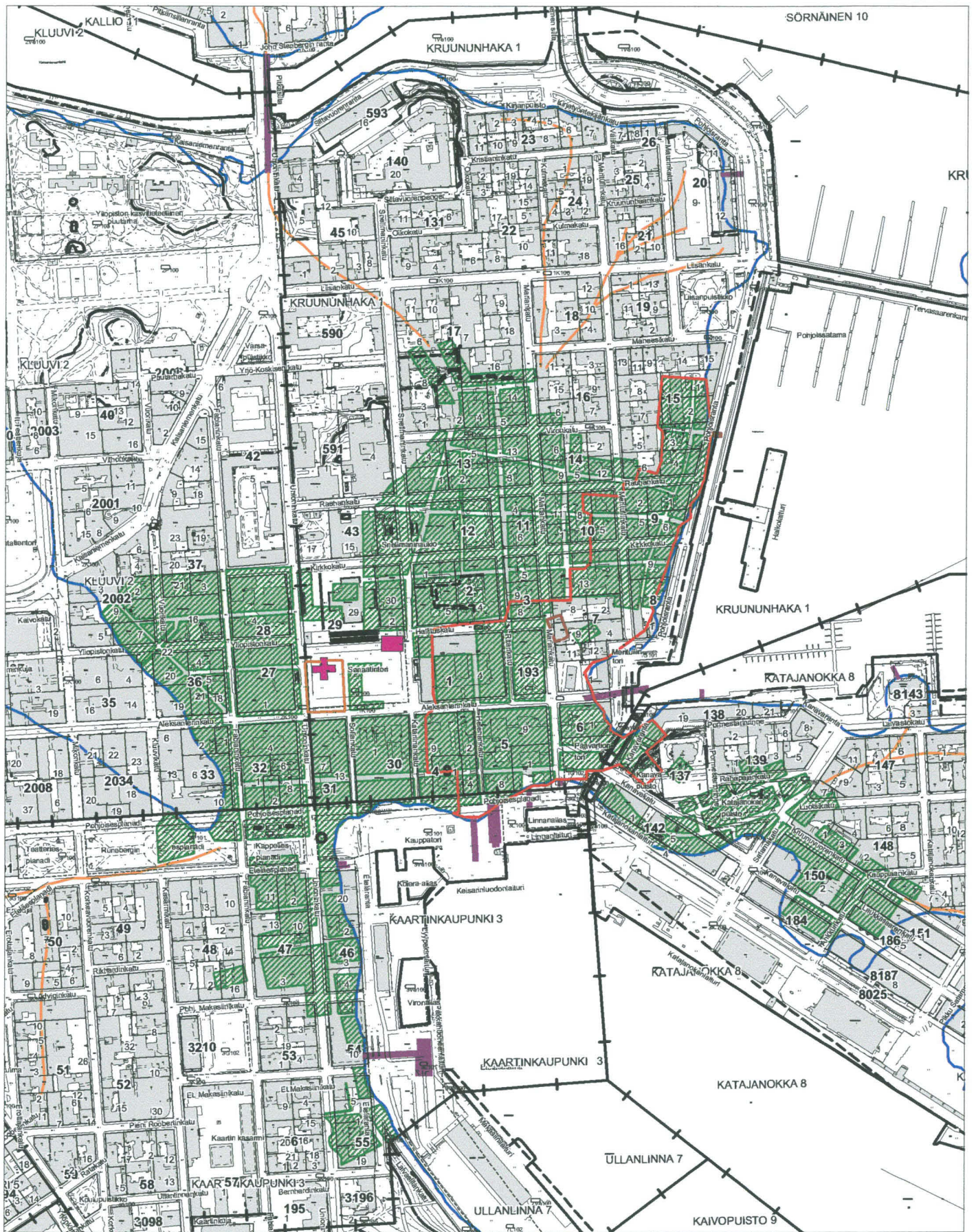
HELSINKI 1752
Ehrensvärdin ja Hoppen allekirjoittama kartta
vuodelta 1752

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1767
Wijnbladhin kartta vuodelta 1767

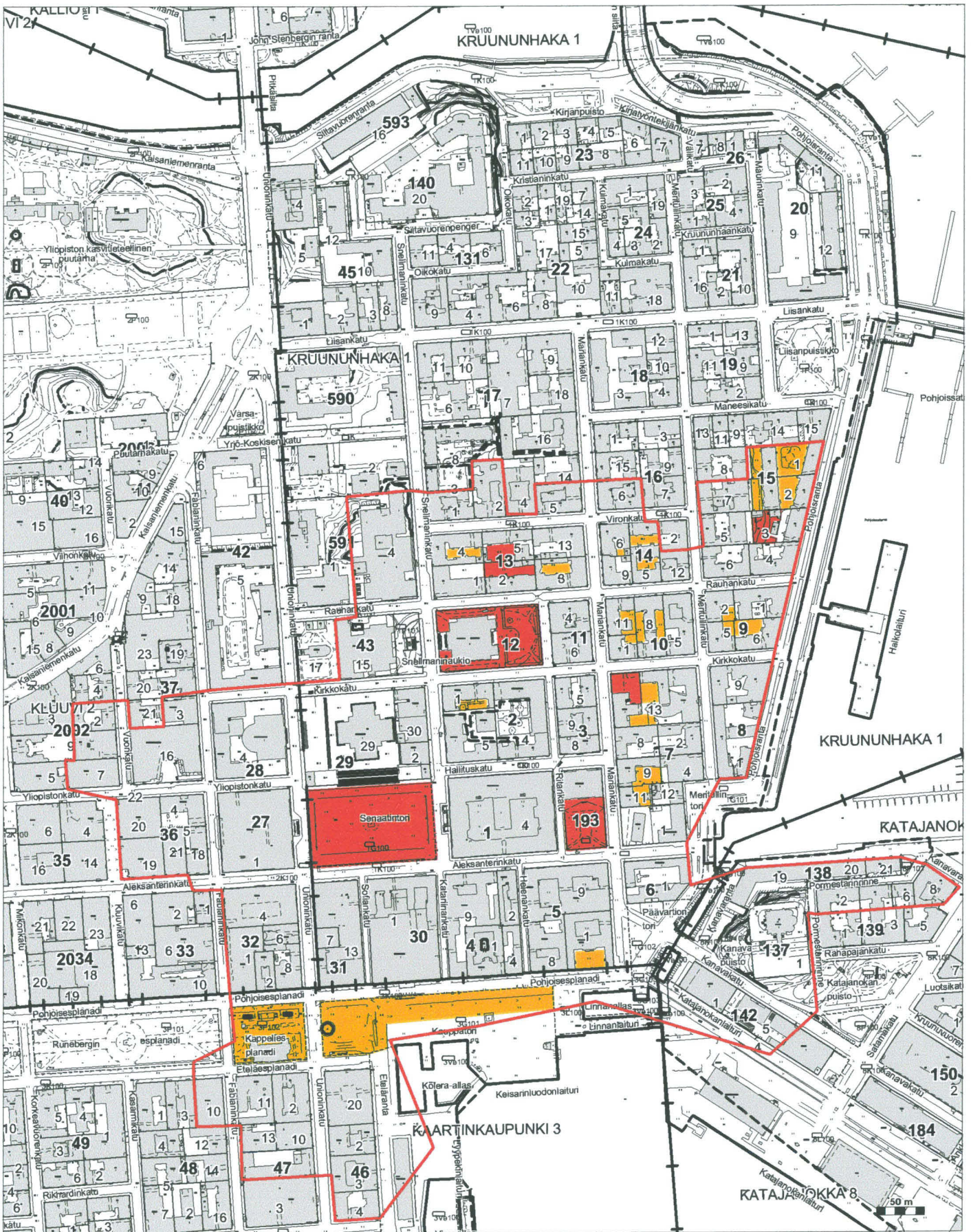

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1810
Kocken asemakaavaehdotus vuodelta 1810
- ehdotuksen pohjana toimiva olemassa
oleva kaupunkirakenne

- = kortteli
- = rakennus
- = laituri
- = v. 1808 tulipalon tuhoama alue
- = kirkkotarhan aita
- = rantaviiva
- = tie

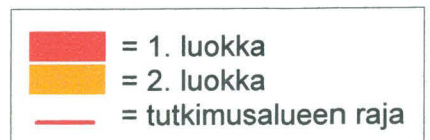
Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

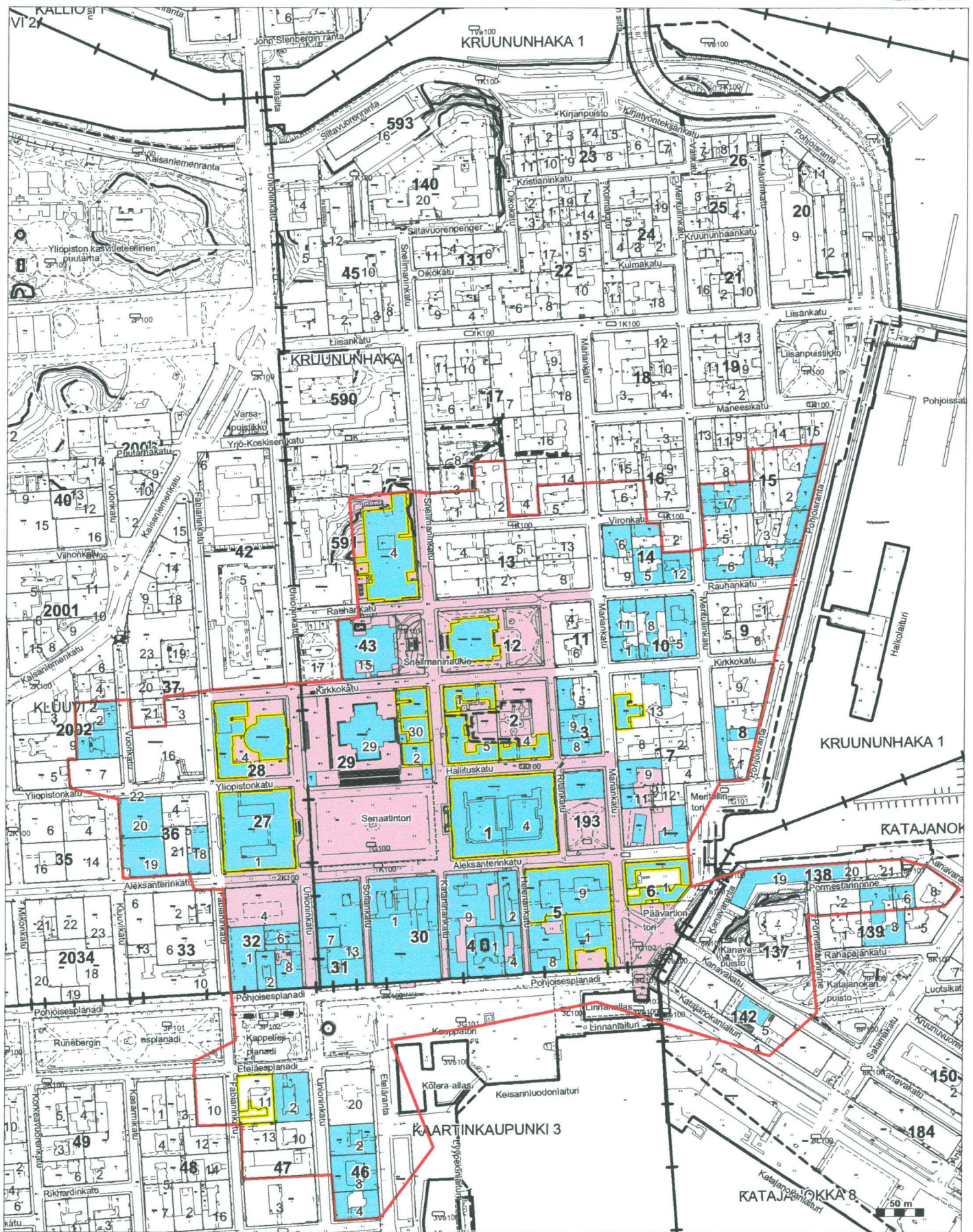

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto

HELSINKI

Tutkimuksellisesti ja suojellisesti mielenkiintoiset alueet

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto

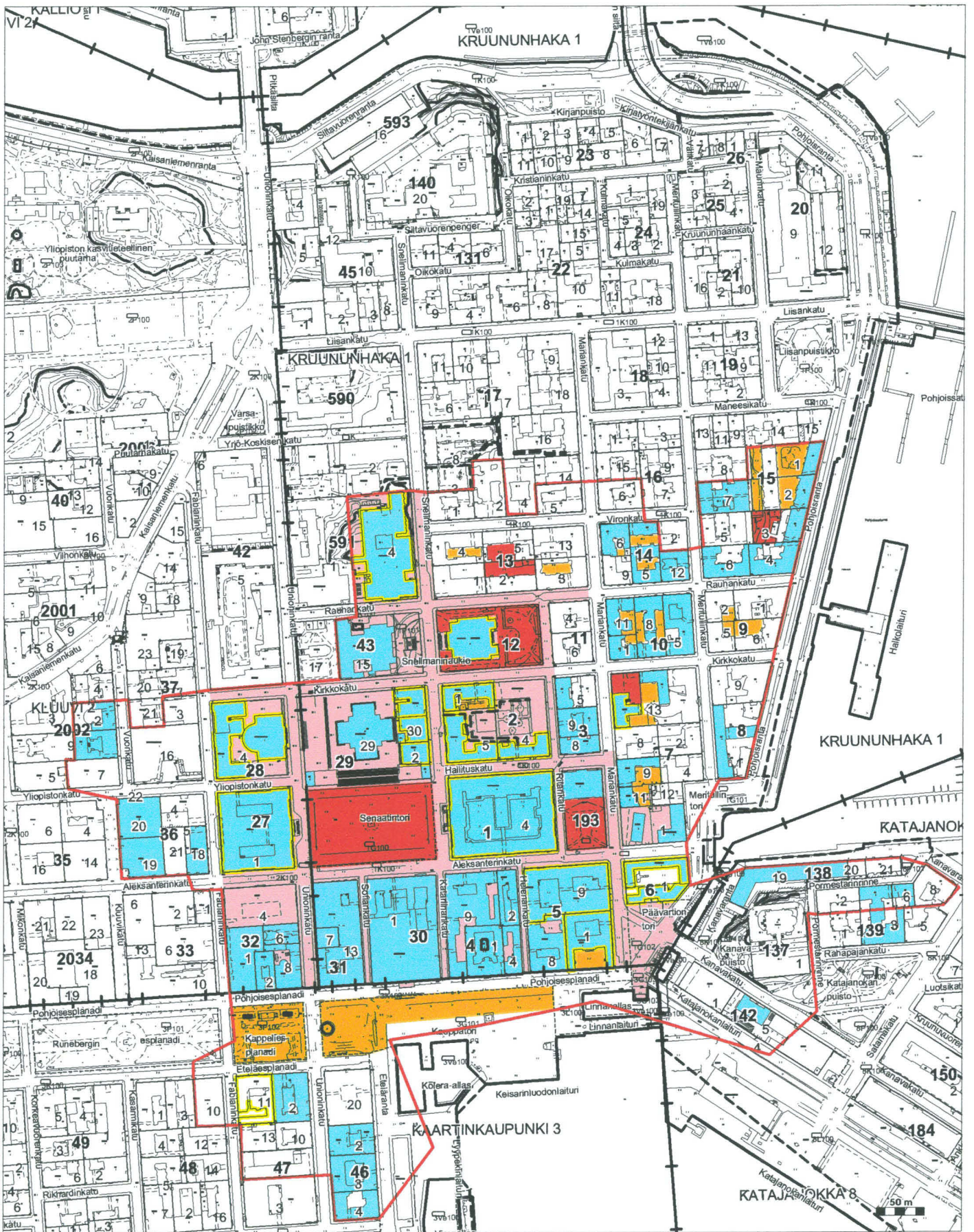
HELSINKI

Rakennussuojelu ja muut suojellut alueet

- = tutkimusalueen raja
- = kaavassa suojelumerkinnällä varustettu rakennus

■ = valtion rakennusperintö

■ = suojellut alueet (aukiot)

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto

HELSINKI
Inventoinnin tulokset, rakennus-
suojelu ja muut suojellut alueet

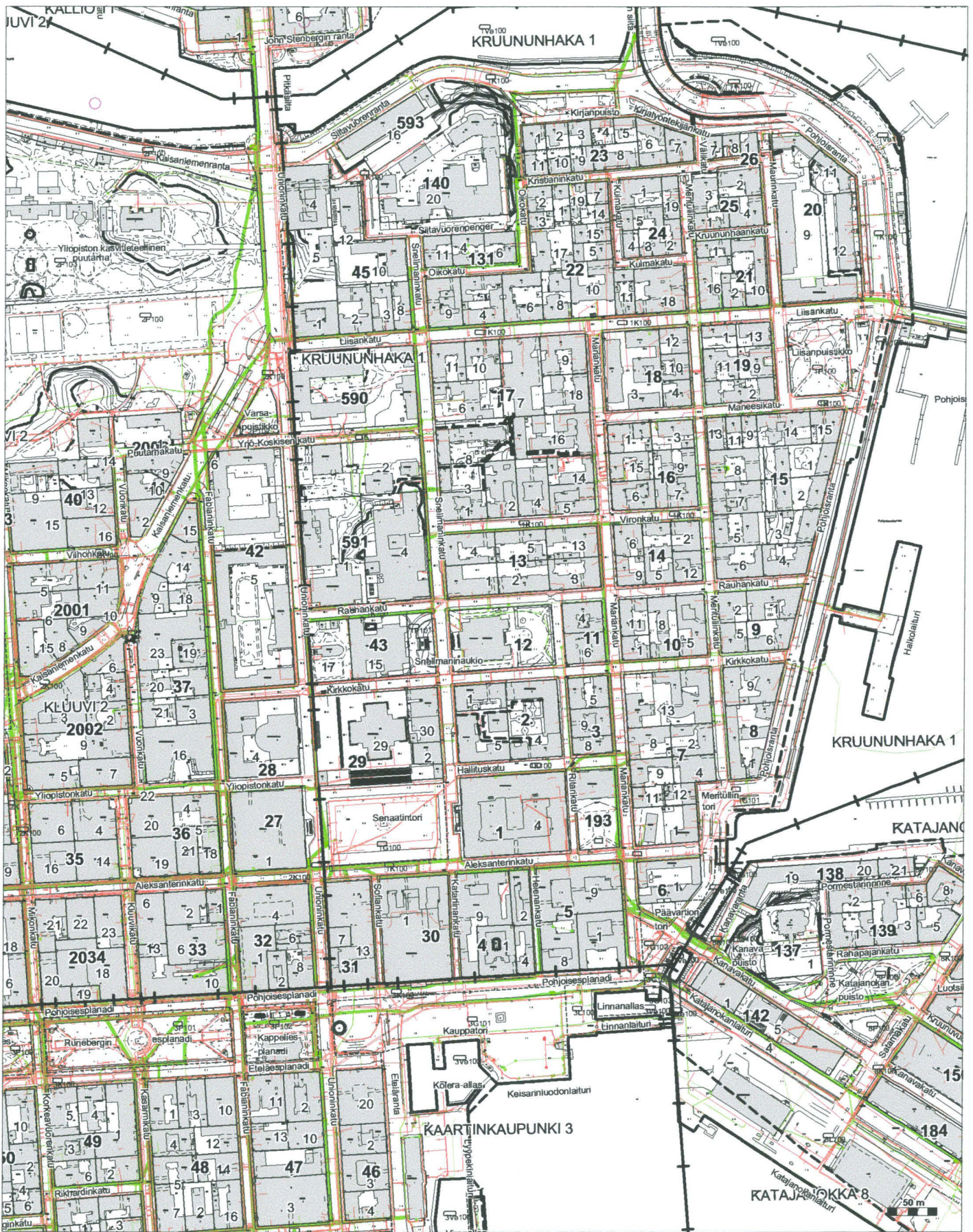
	= 1. luokka		= kaavassa suojelumerkinnällä varustettu rakennus
	= 2. luokka		= valtion rakennusperintö
	= tutkimusalueen raja		= suojellut alueet (aukiot)

Kantakartta ja johtokartat © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto

HELSINKI
Vesi- ja viemäriverkko

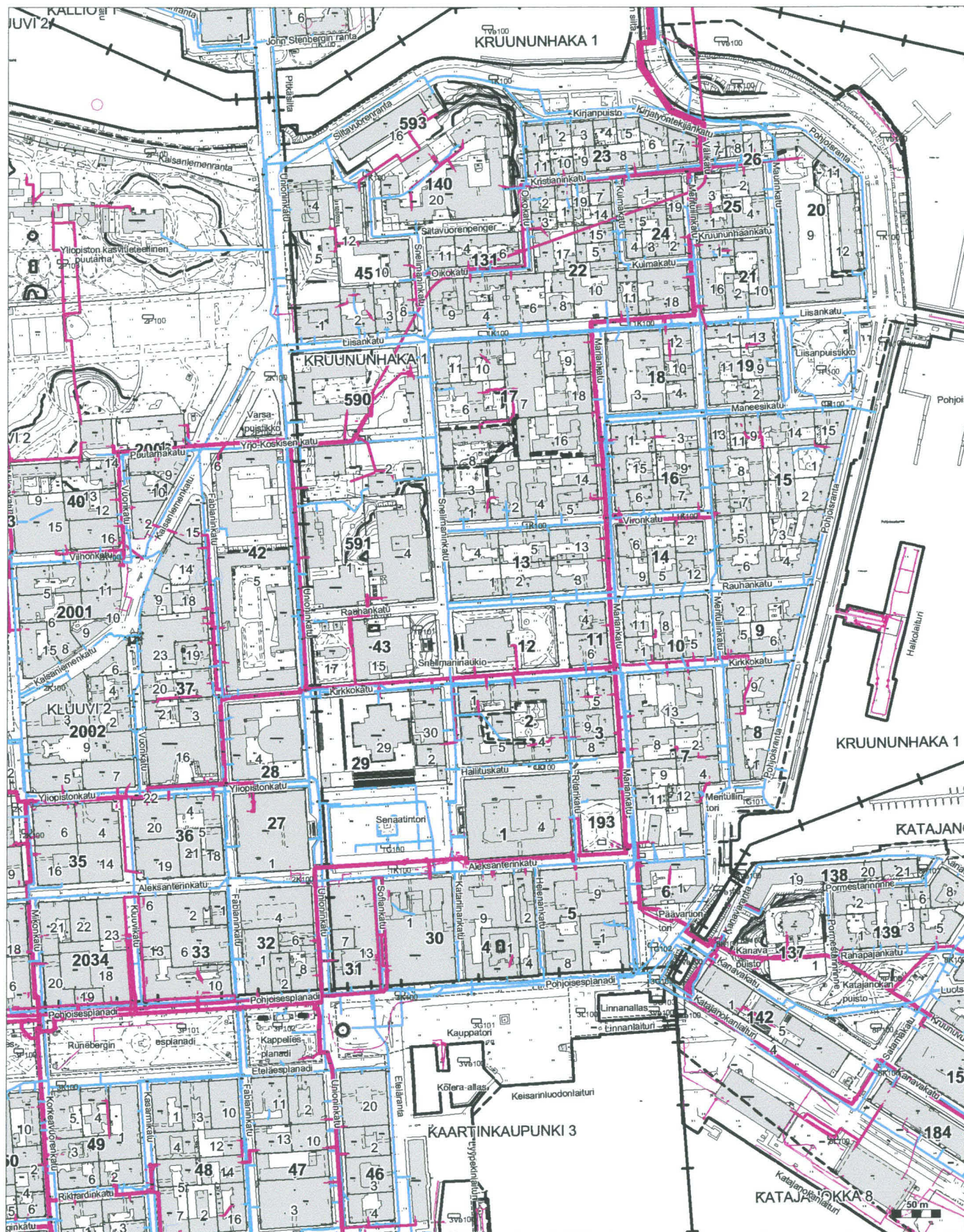
	= vesijohto
	= viemäri

Kantakartta ja johtokartat © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto

HELSINKI
Puhelin- ja sähkökaapeliverkko

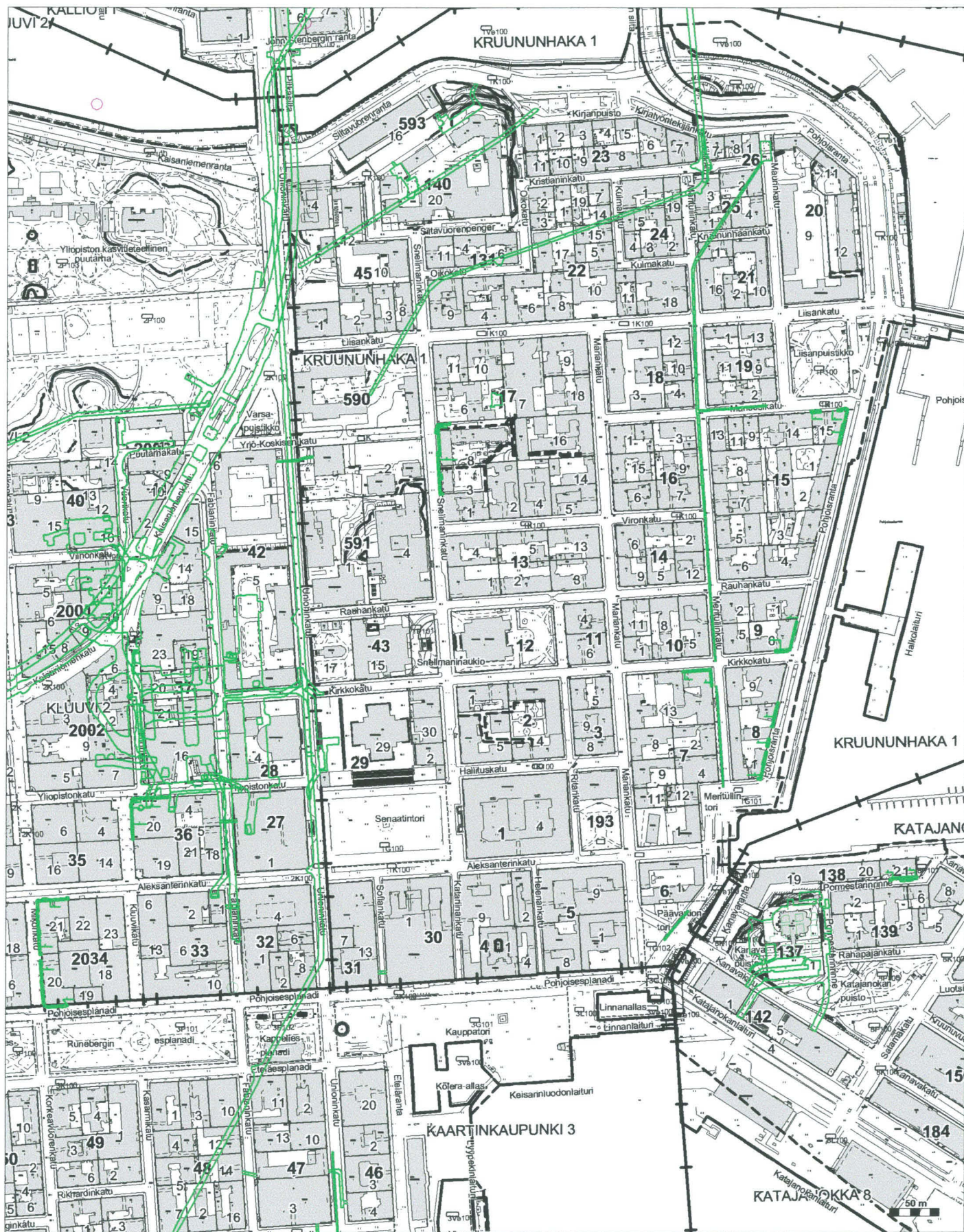
- = sähkökaapeli
- = puhelinkaapeli

Kantakartta ja johtokartat © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto

HELSINKI
Kaukolämpö- ja kaasu-/maakaasuverkko

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto

HELSINKI
Julkiset maanalaiset tilat

Helsinki - Helsingfors

Kaupunkiarkeologinen inventointi

Teemu Mökkönen 2002

Liite 7

Kohdetiedot

☐	Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
	09100100020001	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0002	0001
Katuosoite			Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Kirkkokatu 14 ja Snellmaninkatu 7			2			
Rakennukset			Rakennusvuosi			
Snellmaninkadulla 2-kerroksinen tiilinen rapattu vinkkelitalo (1840-l.) ja Kirkkokadulla 4-kerroksinen tiilinen rapattu talo			1842-1844, 1905			
			Perusta		Kellari	
			luonnonkivi		☒	
			Viite			
			Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, Asemakaava osasto, Keskustoimisto. Julkaisu AB:3/7.			
Kohdekuvaus						
Vuoden 1696 kartassa tontin poikki on kulkenut itä-länsi -suuntainen katulinja. Kadun eteläreuna on kulkenut likimain nykyisen sisäpihan pohjoisreunan kohdalla. Isonvihan aikana tontti on sijainnut venäläisten kenttälainnoituksen sisällä. Kivetyn piha-alueen kerrostumat ovat mahdollisesti osittain säilyneitä viemäröinnistä huolimatta.						
☐	Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
	09100100050001	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0005	0001
Katuosoite			Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Pohjoisesplanadi 1 ja Mariankatu 2			2			
Rakennukset			Rakennusvuosi			
Tasavallan presidentin linna, tiilinen rapattu rakennus.			useassa osassa 1810-1907			
			Perusta		Kellari	
			luonnonkivi		☒	
			Viite			
			Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, Asemakaava osasto, Keskustoimisto. Julkaisu AB:3/7.			
Kohdekuvaus						
Presidentin linnan sisäpihan kerrostumat on tutkittu arkeologisesti vuonna 1997. Vuoden 1696 kartan mukaan linnan tontin keskiosassa on kulkenut itä-länsi -suuntainen katulinja. Etupiha alueella on sijainnut yksittäinen pieni tontti, joka on rajautunut aivan piha-alueen poikki kulkeneeseen rantaviivaan. Vuoden 1696 kartassa tontin eteläosissa on sijainnut myös vedenpäällä sijainneita ranta-aittoja. Venäläisten isonvihan aikaisen kenttälainnoituksen eteläreunan vallitus on kulkenut tontin pohjoisosan poikki. Alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa. Tontin kerrostumat ovat saattaneet säilyä linnan etupiha alueella mukulakiveyksen alla.						

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100070009	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0007	0009
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Mariankatu 7		125264:17-19		2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Borgströmin talo, 4-kerroksinen kivitalo.		1862/1884			
Perusta				Kellari	
luonnonkivi				☐	
Viite					
Veikko Kunnas 1986:"Mariankatu 7, Borgströmintalo". Työselostus. MV:RHOA.					
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa tontti on sijainnut maaherran residenssin mailla. Isonvihan aikana tontti on sijainnut venäläisten kenttälainnoituksen sisäpuolella. Isonvihan jälkeen paikalle on noussut makasiinirakennuksia. Tontin alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa. Nykyisen tontin mukulakivetty ja luontaista topografiaa seuraavan piha-alueen kerrostumat ovat oletettavasti ainakin osittain säilyneitä.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100070011	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0007	0011
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Mariankatu 5				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
3-kerroksinen rapattu tiilirakennus, pihalla punatiilinen varistorakennus		1830-luku/1882			
Perusta				Kellari	
luonnonkivi				☒	
Viite					
Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, Asemakaava osasto, Keskustoimisto. Julkaisu AB:3/7.					
Kohdekuvaus					
Vuonna 1696 korttelialue on rajautunut tontin pohjoisreunalle ja tontin alue on jäänyt laivalaiturin rannan ja rakennettujen tonttialueiden väliin. Isonvihan aikainen venäläisten kenttälainnoituksen vallitus on kulkenut tontin piha-alueen poikki. Isonvihan jälkeen 1700-luvulla nykyisen tontin alue asuinrakentamisen ulkopuolella. Tontin alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa. Tontin mukulakivetyt piha-alueen kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100070013	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0007	0013
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Mariankatu 11 ja Kirkkokatu 4-8 ja Meritullinkatu 8		125264:20-22		1	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Mariankatu: 2-kerroksinen kivitalo (1877), Kirkkokatu: 4-kerroksinen kivitalo (1922), jossa 1/2-kerroksinen punatiilinen siipi pihalle, Meritullinkatu: 5-kerroksinen moderni toimistorakennus		1877, 1922, 1999			
Perusta				Kellari	
luonnonkivi/betoni				☒	
Viite					
Ollila, K. & Toppari, K. 1977					
Kohdekuvaus					
Tontin alueella on sijainnut vuoden 1696 kartan mukaan osia kolmesta korttelista. Pihan poikki on kulkenut itä-länsi suuntainen katulinja, josta on erkautunut Mariankadun kivirakennuksen pohjoisreunan kohdalta katulinja myös pohjoiseen. Isonvihan aikana venäläisten kenttälainnoituksen vallit ovat kulkeneet tontin läpi. Isonvihan jälkeen varsinainen rakennustoiminta pääsi alueella vauhtiin vasta 1700-luvun loppupuolella. Alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa. Tontin länsipuoliskon osin nurmella ja osin hiekalla olevan pihalueen kerrostumat ovat oletettavasti hyvin säilyneitä. Varsinkin Mariankadun ja Kirkkokadun kulmauksen kerrostumat ovat Helsingin yleiseen linjaan nähden oletettavasti erityisen hyvin säilyneitä Kirkkokadun reunan sähkökaapeli- ja vesijohtokaivannoista huolimatta (1. Luokka). Tontin sisäosien kerrostumat ovat oletettavasti huomommin säilyneitä (2. luokka).					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100090002	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0009	0002
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Rauhankatu 2b ja Meritullinkatu 7				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
4/6-kerroksinen kivitalo		1926			
Perusta				Kellari	
luonnonkivi				☒	
Viite					
Ollila, K. & Toppari, K. 1977					
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa tontilla on sijainnut yhden korttelin tontteja. Isonvihan aikana alue sijaitti venäläisten kenttälainnoituksen ulkopuolella. Isonvihan jälkeen asutus on levinnyt tontille vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen. Asfaltoidun pihan alue on ahdas, mutta sen kerrostumat ovat saattaneet osittain säilyä. Alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100090005	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0009	0005
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Meritullinkatu 5 ja Kirkkokatu 1b				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
5-kerroksinen kivitalo		1924			
Perusta				Kellari	
luonnonkivi				☒	
Viite					
Ollila, K. & Toppari, K. 1977					
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa tontilla on sijainnut yhden korttelin tontteja. Vanhassa asemakaavassa, ennen Ehrströmin vuoden 1812 uutta asemakaavaa, tontin pohjoisosassa kulki katulinja. Isonvihan aikana alue sijaitsi venäläisten kenttälainnoituksen ulkopuolella. Isonvihan jälkeen asutus on levinnyt tontille vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen isoavihaa edeltäneen asemakaavan mukaisesti. Asfaltoidun pihan alue on ahdas, mutta sen kerrostumat ovat saattaneet osittain säilyä. Alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100090006	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0009	0006
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Kirkkokatu 1a ja Pohjoisranta 6		125264:14-16		2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Kaksi 5-kerroksista kivitaloa		1955			
Perusta				Kellari	
betoni				☒	
Viite					
Ollila, K. & Toppari, K. 1977					
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa tontin paikalla on sijainnut vanhan asemakaavan mukainen katujen risteys ja pieniä osia neljästä korttelista. Isonvihan aikana alue sijaitsi venäläisten kenttälainnoituksen ulkopuolella. Vuoden 1752 kartassa tontin alueella on jo merkittynä tontti. Alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa. Tontin piha-alue on asfaltoitu ja osittain tasattu kaivamalla. Pihalla on myös sadevesiviemäri. Tontin Pohjoisrannan puoleisen rakennuksen puisten perustusten suojauksen yhteydessä vuonna 1990 rakennuksen ympärille kaivettiin salaojan tyyppinen rakenne, joka tuhosi seinää kolmea metriä lähempänä olevat kerrostumat noin 2,5 m syvyydeltä. Piha-alueen kerrostumat ovat mahdollisesti kuitenkin osittain säilyneitä.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100100001	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0010	0001
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Kirkkokatu 7 ja Mariankatu 13a				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
5-kerroksinen kivitalo		1914			
Perusta				Kellari	
luonnonkivi				☒	
Viite					
Ollila, K. & Toppari, K. 1977					
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartan mukaan tontin alueella on sijainnut osia ainakin kahdesta korttelista. Tontin sisäpiha on ahdas, joten sen kerrostumien säilyminen on hyvin epävarmaa. On kuitenkin mahdollista, että asfaltoidun korottamalla tasatun sisäpihan kerrostumat ovat osittain säilyneitä. Isonvihan aikana venäläisten kenttälainnoituksen itäreunan valli on kulkenut tontin länsiosassa. Vuoden 1752 kartassa tontin alueelle on jo merkittynä asutusta.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100100008	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0010	0008
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Kirkkokatu 5 ja Rauhanakatu 6				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Rauhankatu: 6-kerroksinen kivitalo, Kirkkokatu: 5-kerroksinen kivitalo ja välissä 4-kerroksinen kivitalo		1911			
		Perusta		Kellari	
		luonnonkivi		☒	
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa tontin alueella on sijainnut osia kahdesta korttelista, joita erottava itä-länsi -suuntainen katulinja tontin keskiosan poikki. Tontin kerrostumat ovat olettavasti saattaneet säilyä sekä tontin itä- että länsireunan asfaltoiduilla piha-alueilla. Isonvihan aikana tontti on sijainnut venäläisten kenttälinnoituksen ulkopuolella. Isonvihan jälkeen asutus levisi tontille taas 1700-luvun puolivälin jälkeen. Tontin itäisimmät osat ovat palaneet vuoden 1808 kaupunkipalossa. Rakennusvalvontaviraston asiakirjojen mukaan tontin öljylämmityksen polttoainevarasto on rakennettu vuonna 1954 pihamaan alle. Tontin kerrostumat ovat kuitenkin saattaneet säilyä osittain.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100100011	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0010	0011
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Rauhankatu 8 ja Mariankatu 13b				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
6-kerroksinen kivitalo		1927			
		Perusta		Kellari	
		luonnonkivi		☒	
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa tontin alueella on sijainnut osia kolmesta tontista. Tontin sisäpiha on ahdas, joten sen kerrostumien säilyminen on hyvin epävarmaa. On kuitenkin mahdollista, että asfaltoidun luonnollista topografiaa seuraavan sisäpihan kerrostumat ovat osittain säilyneitä. Isonvihan aikana venäläisten kenttälinnoituksen itäreunan valli on kulkenut tontin länsiosassa.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100120000	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0012	0000
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Säätytalo, Snellmaninkatu 9-11		125264:11-13		1	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Säätytalo, 2-kerroksinen kivitalo.		1888-1890			
Perusta				Kellari	
luonnonkivi				☒	
Viite					
Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, Asemakaava osasto, Keskustoimisto. Julkaisu AB:3/7.					
Kohdekuvaus					
<p>Vuoden 1696 kartassa nykyisen Säätytalon tontilla on sijainnut osia seitsemästä korttelista. Isonvihan aikana tontin alue on sijainnut venäläisten kenttälinnoituksen sisällä. Tuolloin vallitusten sisäpuolella on sijainnut rakennuksia ja mahdollisesti linnoituksen pohjoisosissa yksi kasarmialue. Vuoden 1721 kenttälinnoitusta esittävässä kartassa linnoituksen sisäpuolen rakennuksia ei ole esitettyinä. Säätytalon alla sekä taloa ja itäpuolen suihkulähdettä yhdistävän ilmanvaihtojärjestelmän alueelta kerrostumat ovat oletettavasti tuhoutuneet. Rauhankadun, Kirkkokadun ja tontin itäosan puistikon alueilla kerrostumat ovat oletettavasti pääosin säilyneitä. Vaikka alueen kerrostumat ovat varmasti osittain sekoittuneita, alueen on katsottava olevan kerrostumiltaan - suhteutettuna Helsingin kokonaistilanteeseen - hyvin säilynyttä aluetta. Vuoden 1696 kartassa kortteiden läpi kulkeva oja on saanut alkunsa Säätytalon puistikosta nykyisen suihkulähteen kohdilta.</p>					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100130002	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0013	0002
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Rauhankatu 13		125264:1-2		1	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
4-kerroksinen kivitalo, tontin koilliskulmalla tiilinen ja puinen varastorakennus		1897-1898			
Perusta				Kellari	
luonnonkivi				☒	
Viite					
Ollila, K. & Toppari, K. 1977					
Kohdekuvaus					
<p>Vuoden 1696 kartan mukaan alueella on sijainnut kaupungin pohjoisimpia kortteita. Nykyisen tontin asfaltoidun sisäpihan alla on saattanut säilyä kerrostumia kahdesta 1600-luvun korttelista. Isonvihan aikaisen venäläisten kenttälinnoituksen pohjoinen vallitus on kulkenut tontin pohjoisreunalla siten, että tontin alue on jäänyt kenttälinnoituksen sisälle. Isonvihan jälkeen rakennettu korttelialue levisi nykyisen tontin alueelle vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen. Piha-alueen kerrostumat ovat todennäköisesti hyvin säilyneitä myös puiden ja tiilisen varastorakennusten alla.</p>					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100130003	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0013	0003
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Mariankatu 16 ja Rauhankatu 11				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
6-kerroksinen kivitalo (1911), tontin pohjoisreunalla		1911			
3-kerroksinen kivitalo (?)		Perusta		Kellari	
		luonnonkivi		☒	
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartan mukaan alueella on sijainnut kaupungin pohjoisimpia kortteleita. Nykyisen tontin asfaltoidun sisäpihan alla on saattanut säilyä kerrostumia kahdesta 1600-luvun korttelista. Lisäksi isonvihan aikaisen venäläisten kenttälinnoituksen pohjoinen vallitus on kulkenut tontin pihan poikki. Isonvihan jälkeen rakennettu korttelialue levisi nykyisen tontin alueelle vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100130004	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0013	0004
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Vironkatu 12 ja Snellmaninkatu 15				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Snellmaninkatu: 4-kerroksinen kivitalo (1860-l.),		1860-l., 1907			
Vironkatu: 4-kerroksinen kivitalo (1907) ja pihalla 2-kerroksinen kivitalo		Perusta		Kellari	
		luonnonkivi		☒	
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa tontin alueella on sijainnut silloisen Helsingin kaupunkialueen pohjoisimpia tontteja. Tuolloin nykyisen tontin keskiosa oli tonttimaana ja tontin itäreunassa kulki silloista torin ja Pitkän sillan yhdistävä katulinja. Isonvihan aikaisen venäläisten kenttälinnoituksen vallitukset eivät yltäneet tontille saakka. Isonvihan jälkeen korttelialue levisi tontin alueelle vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen. Tontin kivetyn pihamaan kerrostumat saattavat olla osittain säilyneitä.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100130005	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0013	0005
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Vironkatu 10				1	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
5-kerroksinen rapattu tiilitalo, tontin länsireunassa 1-kerroksinen tiilinen rapattu varistorakennus ja itäreunassa 3-kerroksinen punatiilirakennus		1911			
		Perusta		Kellari	
		luonnonkivi		☒	
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa tontin alueella on sijainnut silloisen Helsingin kaupunkialueen pohjoisimpia tontteja. Tuolloin nykyisen tontin alueelle ulottui osia kolmesta korttelista siten, että suurin osa nykyisen tontin pihalueesta oli kortteleita erottavaa katualuetta. Isonvihan aikaisen venäläisten kenttälinnoituksen pohjoisosan vallitukset ovat kulkeneet tontin pihan poikki. Isonvihan jälkeen korttelialue levisi tontin alueelle vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen. Tontin osittain asfaltoidun ja osittain hiekalla olevan pihan kerrostumat ovat oletettavasti kerrostumiltaan säilyneitä.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100140005	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0014	0005
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Rauhankatu 7 ja Vironkatu 4				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Vironkatu: 5-kerroksinen kivitalo, Rauhankatu: 4-kerroksinen kivitalo, pihalla 3-kerroksinen kivitalo		1910			
		Perusta		Kellari	
		luonnonkivi		☒	
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartan mukaan alueella on sijainnut kaupungin pohjoisimpia kortteleita. Nykyisen tontin sisäpihojen alueilla on saattanut säilyä sekoittumattomia kerrostumia. Isonvihan aikana tontin alue on ollut venäläisten kenttälainnoituksen ulkopuolella. Isonvihan jälkeen rakennettu kaupunkialue levisi tontin alueelle vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen. Sekä pohjoinen että eteläinen tontin sisäpiha-alue on asfaltoitu ja seuraa luonnollista topografiaa.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100140006	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0014	0006
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Vironkatu 6 ja Mariankatu 15b				2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
5-kerroksinen kivitalo		1901			
		Perusta		Kellari	
		luonnonkivi		☒	
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartan mukaan alueella on sijainnut kaupungin pohjoisimpia kortteleita. Nykyisen tontin sisäpihan alueella, pienestä koostaan huolimatta, on saattanut säilyä sekoittumattomia kerrostumia. Asfaltoitua sisäpihaa ei ole tasattu vaan se seuraa luonnollista topografiaa. Isonvihan aikaisen venäläisten kenttälainnoituksen vallitukset ovat saattaneet kulkea tontin poikki. Isonvihan jälkeen rakennettu kaupunkialue levisi tontin alueelle vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100150001	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0015	0001
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Pohjoisranta 16		125264:7-8		2	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
6-kerroksinen kivitalo, pihalla 3/4-kerroksinen kivitalo		1926			
		Perusta		Kellari	
		luonnonkivi		☒	
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa nykyisen tontin alue on ollut osittain vielä vettä. Vaikka vuoden 1696 rantaviiva kulki tontin piha-alueen poikki alueella on kuitenkin sijainnut asutusta. 1600-luvun lopun kartassa tontin sisäpiha eteläosaan on merkittynä tontti. Isonvihan aikana tontti sijaitti venäläisten kenttälainnoituksen ulkopuolella. Isonvihan jälkeen asutus levisi uudelleen tontin alueelle vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen. Tontin asfaltoitun piha-alueen keskellä on nurmella oleva alue. Pihan alaiset kerrostumat ovat oletettavasti pääosin säilyneitä, vaikka ainakin tontin pohjoisreunan kerrostumat ovat kaasuputkilinjan osittain tuhoamia. Piha seuraa paikan luonnollista topografiaa. Alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100150002	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0015	0002
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA Arkeologinen mielenkiinto			
Pohjoisranta 14		2			
Rakennukset		Rakennusvuosi			
6-kerroksinen kivitalo, pihalla 3/4-kerroksinen kivitalo		1926			
		Perusta			Kellari
		luonnonkivi			☒
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartassa nykyisen tontin alue on ollut osittain vielä vettä. Vaikka vuoden 1696 rantaviiva kulki tontin piha-alueen poikki alueella on kuitenkin sijainnut asutusta. 1600-luvun lopun kartassa tontin sisäpiha etelä- ja pohjoisosiin on merkittynä tontit. Isonvihan aikana tontti sijaitti venäläisten kenttälainoituksen ulkopuolella. Isonvihan jälkeen asutus levisi uudelleen tontin alueelle vasta 1700-luvun puolivälin jälkeen. Tontin asfaltoidun piha-alueen alaiset kerrostumat ovat oletettavasti säilyneitä. Piha seuraa paikan luonnollista topografiaa. Alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100100150003	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0015	0003
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA Arkeologinen mielenkiinto			
Pohjoisranta 12		125264:3-6 1			
Rakennukset		Rakennusvuosi			
4-kerroksinen kivitalo (1899), pihalla tiilinen autotalli ja kaksi puutaloa		1899			
		Perusta			Kellari
		luonnonkivi			☒
		Viite			
		Ollila, K. & Toppari, K. 1977			
Kohdekuvaus					
Vuoden 1696 kartan asemoinnin perusteella tontin alueella on sijainnut osia kolmesta korttelista. Isonvihan jälkeen nykyisen tontin alueella on ollut tontti ainakin jo vuoden 1752 kartassa. Tontin topografian laskee voimakkaasti sisäpihan länsireunalta itään. Pihan keskellä olevan autotallin ja kerrostalon välisen alueen kerrostumat ovat oletettavasti pääosin tuhoutuneet. Piha-alueen osin hiekalla ja osin nurmella olevan länsipuoliskon kerrostumat ovat oletettavasti erittäin hyvin säilyneitä myös puutalojen alla. Alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100101930000	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	0193	0000
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Ritarihuone, Hallituskatu 2 ja Ritarikatu 1 ja Mariankatu 6		125264:22-25		1	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Ritarihuone, 2/3-kerroksinen tiilirakennus		1858-1862			
Perusta				Kellari	
luonnonkivi				☒	
Viite					
Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, Asemakaava osasto, Keskustoimisto. Julkaisu AB:3/7.					
Kohdekuvaus					
Ritarihuoneen tontti muodostaa oman korttelinsa, jonka Mariankadun ja Ritarikadun reunat vastaavat vielä nykyisinkin 1600-luvun korttelin rajoja. Myös nykyisen Aleksanterinkadun reuna vastaa lähes alkuperäistä tilannetta, tosin 1600- ja 1700-luvuilla korttelin ja kadun raja kulki hieman etelämpänä Aleksanterinkadun nykyisen jalkakäytävän ja ajoradan rajalla. Isonvihan aikana alue on sijainnut venäläisten kenttälainoituksen sisäpuolella. Alue on palanut vuoden 1808 kaupunkipalossa. Ritarihuoneen tontilla sijaitsevan puistikon kerrostumat ovat mitä suurimmalla todennäköisyydellä hyvin säilyneitä. Valtioneuvoston linnan, Presidentinlinnan sisäpihan ja Päävartion kaivausten havaintojen pohjalta myös Ritarihuoneen tontin puistikon alueella vuoden 1654 palokerros on odotettavissa noin metrin syvyydellä nykyisestä maanpinnasta. Viemäri- ja sähkökaapelikaivannot ovat saattaneet aiheuttaa osittaista kerrostumien sekoittumista.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100199020100	HELSINKI (Helsingfors)	091	001	9902	0100
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA		Arkeologinen mielenkiinto	
Senaatintori (1G100)				1	
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Perusta				Kellari	
				☐	
Viite					
Kohdekuvaus					
Senaatintorin alueella on sijainnut aina tori. Vuoden 1696 kartassa tori on sijainnut nykyisen torin itäisimmässä kolmanneksessa. Läntisimmässä kolmanneksessa on sijainnut kirkko ja hautausmaa. Kirkkomaan ja torin väliin jäävässä kolmanneksessa sijaitsi asuinkortteli. 1640-luvun ja isonvihan välillä Senaatintorilla on ehtinyt olla kaksi kirkkoa. Ensimmäinen harmaakivinen Kristiinan kirkko tuhoutui jo vuoden 1654 kaupunkipalossa. Seuraavaksi samalle paikalle rakennettiin puinen Pyhän Hengen kirkko, joka tuhoutui isonvihan aikana. Isonvihan jälkeen samalle paikalle rakennettiin Ulrika Eleonoran kirkko (1727-1827). Nykyisen torin koillisosassa sijaitsi raatihuone. Senaatintorin eteläreunassa vuoden 1654 kaupunkipalossa syntynyt kerros sijaitsee noin metrin syvyydellä nykyisestä kadun pinnasta. Torin pohjoisosien kerrostumien paksuudesta ei ole tietoa, mutta ne lienevät eteläosaa ohuempia. Vaikka kunnallistekniset kaivannot ovat sekoittaneet osittain kerrostumia, senaatintorin alue on kuitenkin pääosin kerrostumiltaan todennäköisesti hyvin säilynyttä aluetta.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100399020101	HELSINKI (Helsingfors)	091	003	9902	0101
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA Arkeologinen mielenkiinto			
Kauppatori		2			
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Perusta				Kellari	
				☐	
Viite					
Kohdekuvaus					
Suurin osa nykyisen kauppatorin (3G101) alueesta on ollut vielä 1600-luvulla rantaveden puolella. Kuitenkin torin pohjois- ja länsireunoilla on sijainnut ranta-aittoja ja laitureita, joiden jäänteitä saattaa vielä olla säilyneenä. Vuoden 1696 kartassa myös yhden tontin alue ulottuu osin nykyisen torialueen pohjoisosaan Helenankadun kohdalla.					

Kiinteistötunnus	Kunta	Kuntanumero	Kaupunginosa	Kortteli	Tontti
09100399030102	HELSINKI (Helsingfors)	091	003	9903	0102
Katuosoite		Valokuvat MV:RHOA Arkeologinen mielenkiinto			
Kappellesplanadin puisto		2			
Rakennukset		Rakennusvuosi			
Perusta				Kellari	
				☐	
Viite					
Kohdekuvaus					
Esplanadin puiston itäisin osan, Kappellesplanadin (3P102), kohdalla on sijainnut nykyistä Eteläsatamaa ja entistä Kluuvinlahtea erottava kapea kannas. Vuoden 1696 kartassa tämän kannaksen alue on ollut rakennettua korttelialuetta. Tuolloin alueella sijaitsi osia kahdesta korttelista, joita erottava katulinja kulki lähes nykyisen puistokäytävän kohdalla. Isonvihan aikana alue on sijainnut venäläisten kenttälinnoituksen ulkopuolella. Alueen kerrostumat ovat saattaneet osittain säilyä. Vaikka rakennustoiminta ja kunnallistekniset kaivannot ovat oletettavasti tuhonneet suurimman osan alueen kerrostumista, alueella saattaa olla vielä olemassa sekoittumattomia kulttuurikerroksia.					

Mustavalkonegatiiviluettelo

MV:RHOA 125264: 1-25.

Kaikki kuvat ottanut T.Mökkönen 29.10. 2002

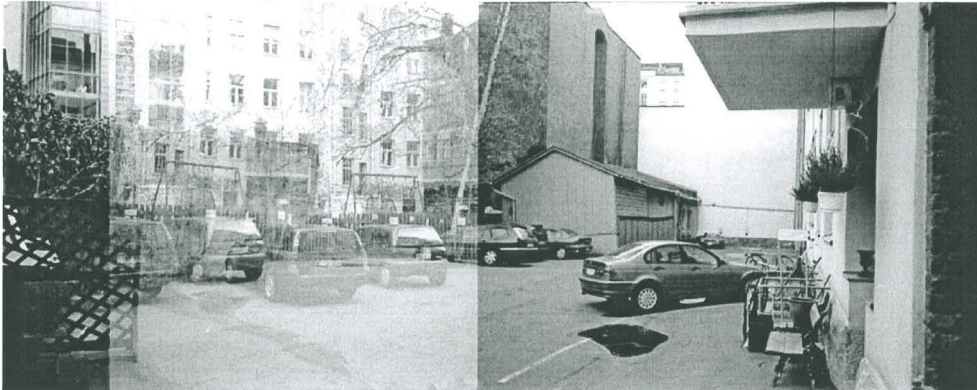
MV/RHOA	KOHDE	SUUNTA	PVM
125264:			
1	Tontin 1-13-2 sisäpiha kuvattuna lounaiskulmasta. Piha-alueen kerrostumat ovat todennäköisesti hyvin säilyneitä asfaltin ja kuvassa keskellä näkyvän puisen ja tiilisen piharakennuksen alla.	Kohti N-E	29.10.2002
2	ks.ed		
3	Tontin 1-15-3 alue on ollut 1600-luvun lopulla kaupungin pohjoisinta korttelialuetta. Kuvassa etualalla vasemmalla näkyvän tontin piha-alueen kerrostumat ovat todennäköisesti hyvin säilyneitä. Piha kuvattuna tontin lounaiskulmasta.	Kohti N-E	29.10.2002
4	ks.ed		
5	ks.ed		
6	ks.ed		
7	Tontin 1-15-2 alue on ollut 1600-luvun lopulla kaupungin pohjoisinta korttelialuetta. Tontin luontaista topografiaa seurailevan asfaltoidun pihan alapuoliset kerrokset ovat todennäköisesti ainakin osittain säilyneitä. Piha kuvattuna tontin eteläreunalta.	Kohti N	29.10.2002
8	ks.ed		
9	Snellmanin aukion (1P101) kerrostumat Suomen pankin (1-43-15) edustalla ovat oletettavasti pääosin tuhoutuneet. Kuitenkin kuvassa vasemmalla näkyvän Kirkkokadun reunustan ja mahdollisesti myös Rauhankadun reunan alueilla kerrostumat ovat saattaneet ainakin osittain säilyä. Kuvattuna Snellmaninkadun ja Kirkkokadun risteuksen yli.	Kohti NW	29.10.2002
10	ks.ed		
11	Säätytalon tontti (1-12-0) muodostaa oman korttelinsa. Kuvassa etualalla näkyvä tontin itäosan puistikko on kerrostumiltaan todennäköisesti yksi Helsingin parhaiten säilyneitä alueista. Myös Säätytalon pohjois- ja eteläpuolen kadunvarsien kerrostumat ovat oletettavasti kerrostumiltaan säilyneitä. Kuva on otettu Kirkkokadun ja Ritarikadun risteuksen yli. Kohti W-N.	Kohti W-N	29.10.2002
12	ks.ed		
13	ks.ed		
14	Tontin 1-9-6 asfaltoidun piha-alueen alaiset kerrostumat ovat todennäköisesti osittain säilyneitä. Kuvattu pihan kaakkoiskulmasta. Takana näkyvä tontin 1-9-5 piha.	Kohti W-NW	29.10.2002
15	ks.ed		
16	ks.ed		

MV/RHOA	KOHDE	Liite 8 SUUNTA	2/2 PVM
125264:			
17	Tontin 1-7-9 alueella on 1600-luvulla sijainnut maaherran residenssin tontti. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet luontaista topografiaa seuraavan kivetyn pihan alueella. Kuva on otettu pihan lounaiskulmasta porttikäytävän suulta.	Kohti NE- E	29.10.2002
18	ks.ed		
19	ks.ed		
20	Tontin 1-7-13 Mariankadun ja Kirkkokadun kulmaus on oletettavasti kerrostumiltaan erityisen hyvin säilynyttä aluetta. Kuva on otettu tontin keskeltä Mariankadun ja Kirkkokadun risteykseen päin.	Kohti NW- N	29.10.2002
21	ks.ed		
22	ks.ed		
23	Ritarihuoneen 1-193-0 tontti muodostaa oman korttelinsa. Tontin eteläpuoliskon puistoalueen kerrostumat ovat oletettavasti hyvin säilyneitä. Kuvassa vasemmalla näkyvän Ritarikadun nykyinen linjaus vastaa 1600-luvun katulinjausta. Kuva on otettu Ritarikadun ja Aleksanterinkadun kulmauksesta.	Kohti N-E	29.10.2002
24	ks.ed		
25	ks.ed		

Kuvataulut

Mustavalkonegatiivit: MV:RHOA 125264: 1-25

Kuvannut T. Mökkönen 29.10. 2002

MV:RHOA 125264: 1-2. Tontin 1-13-2 sisäpiha kuvattuna lounaiskulmasta. Piha-alueen kerrostumat ovat todennäköisesti hyvin säilyneitä asfaltin ja kuvassa keskellä näkyvän puisen ja tiilisen piharakennuksen alla. Kohti N-E.

MV:RHOA 125264: 3-6. Tontin 1-15-3 alue on ollut 1600-luvun lopulla kaupungin pohjoisinta korttelialuetta. Kuvassa etualalla vasemmalla näkyvän tontin piha-alueen kerrostumat ovat todennäköisesti hyvin säilyneitä. Piha kuvattuna tontin lounaiskulmasta. Kohti N-E.

MV:RHOA : 1252647-8. Tontin 1-15-2 alue on ollut 1600-luvun lopulla kaupungin pohjoisinta korttelialuetta. Tontin luontaista topografiaa seurailevan asfaltoidun pihan alapuoliset kerrokset ovat todennäköisesti ainakin osittain säilyneitä. Piha kuvattuna tontin eteläreunalta. Kohti N.

MV:RHOA 125264: 9-10. Snellmaninaukion (1P101) kerrostumat Suomen pankin (1-43-15) edustalla ovat oletettavasti pääosin tuhoutuneet. Kuitenkin kuvassa vasemmalla näkyvän Kirkkokadun reunustan ja mahdollisesti myös Rauhankadun reunan alueilla kerrostumat ovat saattaneet ainakin osittain säilyä. Kuvattuna Snellmaninkadun ja Kirkkokadun risteuksen yli. Kohti NW.

MV:RHOA 125264: 11-13. Säätytalon tontti (1-12-0) muodostaa oman korttelinsa. Kuvassa etualalla näkyvä tontin itäosan puistikko on kerrostumiltaan todennäköisesti yksi Helsingin parhaiten säilyneitä alueista. Myös Säätytalon pohjois- ja eteläpuolen kadunvarsien kerrostumat ovat oletettavasti kerrostumiltaan säilyneitä. Kuva on otettu Kirkkokadun ja Ritarikadun risteuksen yli. Kohti W-N.

MV:RHOA 125264: 14-16. Tontin 1-9-6 asfaltoidun piha-alueen alaiset kerrostumat ovat todennäköisesti osittain säilyneitä. Kuvattu pihan kaakkoiskulmasta. Takana näkyy tontin 1-9-5 piha. Kohti W-NW.

MV:RHOA 125264: 17-19. Tontin 1-7-9 alueella on 1600-luvulla sijainnut maaherran residenssin tontti. Tontin kerrostumat ovat oletettavasti säilyneet luontaista topografiaa seuraavan kivetyn pihan alueella. Kuva on otettu pihan lounaiskulmasta porttikäytävän suulta. Kohti NE-E.

MV:RHOA 125264: 20-22. Tontin 1-7-13 Mariankadun ja Kirkkokadun kulmaus on oletettavasti kerrostumiltaan erityisen hyvin säilynyttä aluetta. Kuva on otettu tontin keskeltä Mariankadun ja Kirkkokadun risteykseen päin. Kohti NW-N.

MV:RHOA 125264: 22-25. Ritarihuoneen 1-193-0 tontti muodostaa oman korttelinsa. Tontin eteläpuoliskon puistoalueen kerrostumat ovat oletettavasti hyvin säilyneitä. Kuvassa vasemmalla näkyvän Ritarikadun nykyinen linjaus vastaa 1600-luvun katulinjausta. Kuva on otettu Ritarikadun ja Aleksanterinkadun kulmauksesta. Kohti N-E.

ILFORD HP5 PLUS

4 1 9 7

ILFORD HP5 PLUS

HELSINGIN KAUPUNKIARKEOLOGINEN INVENTOINTI

MV: RHOA 125264:1-16.

Kuvannut Teemu Mikkonen 29.10.2002

1

ILFORD HP5 PLUS

4 1 9 7

ILFORD HP5 PLUS

2

3

4

ILFORD HP5 PLUS

4 1 9 7

ILFORD HP5 PLUS

5

6

7

8

ILFORD HP5 PLUS

4 1 9 7

ILFORD HP5 PLUS

ILFORD HP5 P

9

10

11

12

LUS

4 1 9 7

ILFORD HP5 PLUS

ILFORD HP5 PLUS

13

14

15

16